

CRNA GORA

MINISTARSTVO PROSVJETE I SPORTA

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Predmetni program
CRNOGORSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

I, II, III i IV razred srednje stručne škole

Podgorica 2011.

Predmetni program

CRNOGORSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

I, II, III i IV razred srednje stručne škole

Izdavač: Zavod za školstvo

Urednik: Pavle Goranović

Lektura: Jelena Šušanj

Tehnička priprema: Nataša Perić

Dizajn korica: Nevena Čabrilo

Štampa: „Pobjeda“, Podgorica

Tiraž: 300

Predmetni program **CRNOGORSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST** za srednje stručne škole nazivu predmeta prilagodila je komisija u sljedećem sastavu (2010):

prof. dr Milenko Perović, predsjednik

Lida Vukmanović Tabaš, članica

Aleksandar Čogurić, član

dr Dušanka Popović, članica

Dijana Laković, članica

Zuvdija Hodžić, član

Dragana Dmitrović, članica

dr Adnan Čirgić, konsultant

Jelena Šušanj, konsultantkinja

Aleksandar Radoman, konsultant

Savjet za opšte obrazovanje donio je predmetni program **CRNOGORSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST** za srednje stručne škole na 14. sjednici, održanoj 24.12. 2010. godine.

SADRŽAJ :

1. Naziv predmetnoga programa.....	5
2. Određenje predmetnoga programa.....	5
3. Opšti ciljevi predmetnoga programa	7
4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnoga programa	8
I razred - nastava jezika.....	10
I razred - nastava književnosti.....	21
II razred - nastava jezika.....	37
II razred - nastava književnosti.....	45
III razred - nastava jezika.....	56
III razred - nastava književnosti.....	62
IV razred - nastava jezika.....	70
IV razred - nastava književnosti.....	76
5. Didaktičke preporuke	85
6. Korelacija među predmetima	88
7. Standardi znanja (ispitni katalog).....	89
8. Načini provjeravanja znanja i stručne osposobljenosti	95
9. Resursi za realizaciju	96
10. Profil i stručna sprema nastavnika/nastavnica i stručnih saradnika/saradnica.....	99

1. NAZIV PREDMETNOGA PROGRAMA

CRNOGORSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

2. ODREĐENJE PREDMETNOGA PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnoga programa

Crnogorski jezik i književnost je obavezni četvorogodišnji nastavni predmet u srednjoj stručnoj školi i polaže se na stručnom ispitu. To je najvažniji opšteobrazovni predmet u osnovnoj i srednjoj školi zato što razvija ukupne intelektualne i psihoemotivne sposobnosti. Vještine koje se razvijaju u okviru ovoga predmeta potrebne su i u svim ostalim predmetima, otud njegov poseban značaj u kurikulumu uopšte.

Predmet se sastoji od dvije podjednako važne discipline: nastave jezika i nastave književnosti. U okviru tih dviju oblasti razvija se kultura usmenog i pismenog izražavanja.

Jezik je važna oblast za proučavanje „zbog jedinstvenosti svoje uloge da zagospodari svom širinom ljudske misli i djelovanja“ (D. Kristal). Jezik je oruđe za razmišljanje i samoiskazivanje, prenošenje znanja i formiranje društvenih odnosa, za stvaranje slike svijeta, razmjenu kulturnih dostignuća i razvoj ličnosti uopšte. Kao mentalni i društveni fenomen, on je osnova humaniteta. Budući da se zasniva na prenošenju riječi u shvatljive zamisli (koncepte), ovaj predmet kroz mnoštvo koncepata koje učenik/učenica ima na raspolaganju i kroz razumijevanje njihovih odnosa doprinosi da učenik/učenica i razmišlja konceptualno.

Kroz nastavu Crnogorskoga jezika i književnosti učenik/učenica se razvija kao samostalna, slobodna, kreativna i kulturna ličnost, svjesna svojega ličnog i nacionalnog identiteta. Učenik/učenica se usmjerava da cijeni vlastitu kulturu i jezik, jezike manjina u svome okruženju i ukupno jezičko i kulturno nasljeđe čovječanstva.

Učenik/učenica se osposobljava za jasno, razumljivo, pravilno i funkcionalno *usmeno i pisano sporazumijevanje* u različitim okolnostima. Učenik/učenica ovladava tehnikama čitanja i pisanja i vještinama potrebnim u informatičkome vremenu. Nakon slušanja i čitanja učenik/učenica je u stanju da na osnovu tekstova vrši odabir činjenica, izvodi zaključke, nadograđuje i kritički vrednuje tekst, te da predstavlja ideje na različite načine.

Učenik/učenica se osposobljava za jasno, razumljivo, pravilno i funkcionalno usmeno i pismeno sporazumijevanje u različitim okolnostima. Učenik/učenica ovladava tehnikama čitanja i pisanja, kao i vještinama potrebnim u informatičkom vremenu. Nakon slušanja i čitanja, učenik/učenica je u stanju da na osnovu tekstova izvlači zaključke, vrši odabir, kritički vrednuje i nadgrađuje shodno ciljevima te da predstavlja ideje na različite načine.

Kroz **nastavu književnosti** učenik/učenica razvija racionalni i emocionalni život, estetska osećanja, bogati sliku svijeta, produbljuje saznanje o sebi i drugim ljudima, razvija imaginaciju. Učenici/učenice se upoznaju sa svjetskom i nacionalnom književnom umjetnošću, stvaraju čitalačke navike i oblikuju estetski ukus.

Učenik/učenica se osposobljava da jezik i književnost razumije kao sistem znanja i podstiče da samostalno koristi stručnu literaturu i ostale izvore znanja.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Crnogorski jezik i književnost se u sva četiri razreda stručne škole izučava sa po 3 časa sedmično, tj. sa 105 časova godišnje u I, II i III razredu i 96 časova u IV razredu, podijeljenih u 35 radnih sedmica (32 radne sedmice za IV razred).

Pretpostavka je da svi nastavni planovi slijede metodologiju savremenog evropskog školskog sistema koja se zasniva na četrdesetosatnoj radnoj sedmica, odnosno osmosatnom dnevnom opterećenju. Ukoliko se ta metodologija ima u vidu, očekuje se na jednoj strani da se njome postigne rasterećenje učenika/učenica i nastavnika/nastavnice, a na drugoj strani da se ostvari maksimalna radna aktivnost. Slijedeći ta uputstva, Crnogorski jezik i književnost zahtijeva od učenika/učenica i nastavnika/nastavnice 105 (96) časova rada u školi i 70 (64) sati učenja kod kuće.

Specifičnost ovoga predmeta tiče se činjenice da se njegovo izučavanje zasniva na čitanju relativno zahtjevnoga programa lektire. No vrijeme potrebno za čitanje lektire ne ulazi u predviđeni koncept radne sedmice i dnevnog opterećenja. Ono je zasebna cjelina koja se drugačije usvaja, ne uči se u klasičnom smislu, podrazumijeva i elemente zabave i uživanja u tekstu, i uz to je individualno profilisana.

U ovom programu nastavi jezika namijenjeno je 40% časova, a nastavi književnosti 60% časova. Kad je riječ o oblicima nastave, časovi se nikad kruto ne dijele na teorijsku i praktičnu nastavu, već se teorija i vježbanja prepliću na svim časovima.

Za svaki razred postoji dio programa koji kreira nastavnik/nastavnica u skladu s potrebama učenika/učenica s kojima radi i u saradnji s lokalnom zajednicom u kojoj se škola nalazi. Taj fond iznosi do 10% ukupnoga broja predviđenih časova. Što se nastave književnosti tiče, to mogu biti djela iz crnogorske književnosti, književnosti iz okruženja ili svjetske književnosti, te značajna književna djela nastala na području lokalne zajednice. U okviru nastave jezika to mogu biti jezički sadržaji u smislu proučavanja govora kraja u kojem se škola nalazi, izrade diferencijalne gramatike i stvaranja rječnika lokalnoga govora i sl. Pomenuti broj časova može se koristiti i za produbljivanje obaveznoga dijela programa.

Prilagođavanje nastave potrebama učenika/učenica i u tom smislu otvorenost programa tiče se, takođe, opsega gradiva, pa se, na primjer, nastavnik/nastavnica može opredijeliti da određeni operativni cilj učenici/učenice savladaju radeći na većem ili manjem broju djela (na primjer epskih pjesama kad je u pitanju narodna književnost i sl.).

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Učenici/učenice razvijaju vještinu izražavanja i sporazumijevanja crnogorskim jezikom, birajući formu prikladnu situaciji. Stiču sposobnost da izraze i obrazlože mišljenje, da slušaju, pitaju i odgovore na ono što drugi pitaju, da razumiju značenja neverbalnih poruka.

Vještinu izražavanja i sporazumijevanja učenici/učenice stiču na primjerima različitih neumjetničkih i umjetničkih tekstova koje slušaju, gledaju, čitaju i stvaraju (govore i pišu). Uz nastavnikovo/nastavničko rukovođenje uče se da ih čitaju, razumiju, razlažu, analiziraju i kritički vrednuju. Nakon toga, učenici/učenice su u stanju da sami/same stvaraju slične, usmene i pisane tekstove, razumljive i jezički ispravne.

Učenici/učenice ovladavaju sposobnošću sporazumijevanja standardnim jezikom, znaju njegove principe i normu i koriste je pri sastavljanju usmenih ili pisanih tekstova. Budući da se nastava odvija na reprezentativnim umjetničkim, i neumjetničkim, tekstovima, učenici/učenice formiraju potpunu sliku fonetskih, morfoloških, sintaksičkih i leksičkih struktura crnogorskoga jezika. Učenik/učenica, takođe, ovladava različitim stilskim obrascima i stiče sposobnost adekvatne upotrebe funkcionalnih stilova prilikom govora i pisanja.

Razvijajući vještine komunikacije, učenik/učenica se socijalizuje, postaje svjestan/svjesna mogućnosti da utiče na svoju sredinu i da učestvuje u društvenom životu. Time nastava jezika i književnosti direktno utiče i na formiranje građanske svijesti učenika/učenica.

Kroz nastavu književnosti učenici/učenice se razvijaju u slobodne, kreativne i kulturne ličnosti, kritičkoga uma i oplemenjenoga jezika. Nastava književnosti osobito utiče na razvoj moralnih vrijednosti, na bogatstvo misli i emocija, na uočavanje njihovih nijansi i bogatstva. Učenikov/učeničin mentalni život usložnjava se i oplemenjuje mogućnošću imenovanja, objašnjavanja i vrednovanja veoma složenih pojava.

Na odabranim primjerima iz naše i svjetske književnosti učenici/učenice shvataju osnovne književnoistorijske tokove i razvoj žanrovskih oblika. U okviru književnoga djela učenik/učenica je u stanju da uoči i vrednuje estetske, etičke i saznajne vrijednosti.

U nastavi se, prema mogućnostima, koriste sve vrste video-zapisa i elektronske komunikacije, s namjerom da se i na njihovim primjerima i povodom njih vježba umijeće govorenja i pisanja.

Kroz nastavu književnosti ojačava se samosvijest učenika/učenice, njegov/njen nacionalni i evropski kulturni identitet i svijest o civilizacijskom zajedništvu s drugima.

Učenici/učenice razvijaju strategije samostalnoga rada, čime se osposobljavaju za permanentno učenje. Podstiču se da učestvuju u svim oblicima vannastavnih aktivnosti i takmičenja, da sarađuju u novinama i časopisima, radijskim i televizijskim kućama. Talentovani učenici/učenice podstiču se da sami/same stvaraju književnoumjetničke tekstove.

Učenici/učenice shvataju osobenost svojega jezika, uočavajući sličnosti i razlike sa srodnim jezicima koje govori više različitih nacija, obilježavajući lični, nacionalni i državni identitet svake od njih.

Učenici/učenice se vaspitavaju u pravcu jezičke tolerancije, uvažavanja drugih jezika i jezika manjina.

Učenici/učenice se osposobljavaju da koriste i tehničko-informatičku pomoć prilikom prikupljanja, organizovanja i saopštavanja informacija. Učenik/učenica razumije moć medija i stiče kritički odnos prema njima.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Osnovni cilj nastave Crnogorskoga jezika i književnosti jeste razvijanje četiri aktivnosti sporazumijevanja:

- slušanje (razumijevanje onoga što se sluša);
- govor (jasan, razumljiv i pravilan);
- čitanje (razumijevanje onoga što se čita);
- pisanje (shodno gramatičkoj i pravopisnoj normi, a u okviru različitih funkcionalnih stilova).

Povezivanje i fleksibilnost znanja povećava osposobljenost učenika/učenica za djelovanje u ukupnoj socijalnoj sredini. To znači da težište više nije na prenošenju određenih sadržaja, već na razvijanju sposobnosti i vještina (kompetencija), navika i socijalno prihvatljivih osobina ličnosti. Škola, prema tome, nema prevashodno informativnu, već formativnu i socijalizacijsku funkciju.

Težište obrazovnoga programa pomjera se ka ciljevima i krajnjim rezultatima obrazovanja. To podrazumijeva kvalitet, primjenjivost i trajnost stečenih znanja. Učenici/učenice na kraju srednje stručne škole treba da budu osposobljeni za valjanu komunikaciju na crnogorskom jeziku (usmenu i funkcionalnopismenu).

Operativni ciljevi proizilaze iz opštih ciljeva; usmjereni su na učenika/učenicu. Pokazuju što učenik/učenica treba da nauči, sazna, postigne, može da uradi. Objedinjuju sadržajne (pojmovi, principi, zakonitosti) i procesne ciljeve (razne kognitivne i komunikacijske sposobnosti i kompetencije) i služe kao osnova za definisanje standarda znanja.

Predložene **aktivnosti** proizilaze iz postavljenih ciljeva i upućuju na procese i radnje putem kojih učenik/učenica ostvaruje cilj. Predstavljaju smjernice za nastavnike/nastavnice, nipošto striktna uputstva.

U koloni **pojmovi i sadržaji** dati su glavni pojmovi koji upuću na oblast predmeta koju učenici/učenice treba da savladaju.

Korelacije predstavljaju uputstva i preporuke za ostvarivanje *funkcionalne saradnje* iz predmetnih oblasti u kojima je moguće napraviti logičku vezu i preplitanje od koristi za dostizanje postavljenih ciljeva (horizontalna korelacija). Podrazumijeva se da je za nastavu jezika i književnosti neobično važna i unutarpredmetna povezanost (vertikalna korelacija). Pitanje korelacija veoma je važno didaktičko pitanje jer koncept holističkog obrazovanja stiče sve više pristalica među pedagoškim stručnjacima. Nastavnicima/nastavnicama je ostavljena mogućnost da i sami/same upisuju ostvareni stepen povezanosti s ostalim predmetima i nastavnim sadržajima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse iz Crnogorskoga jezika i književnosti.

Nastavni program podrazumijeva i međunarodno uporedive **standarde znanja**. Oni su osnova za praćenje realizacije ciljeva nastave i provjeravanje i ocjenjivanje postignuća učenika/učenica.

I razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razvija vještinu slušanja, čitanja, razumijevanja i analiziranja i stvaranja neumjetničkih tekstova prilagođenih uzrastu.</p> <p>1.1. Razvija vještinu slušanja snimljenih razgovora i samostalnoga pripremanja sličnih razgovora. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi temu i sagovornika/sagovornicu; – izdvoji ključne podatke iz teksta; – kaže da li se razgovor/pregovor završio sporazumom ili ne; u čiju je korist ili na čiju štetu sporazum bio postignut; – obrazloži svoje mišljenje; – označi razgovor kao zvaničan / nezvaničan; – kaže koji govornik je vodio (usmjeravao) razgovor; – presudi o korektnosti sagovornika/sagovornice; – s učenicima/učenicama izvede sličan razgovor (može i telefonski). 	<p>1.1. Učenici/učenice: nakon prvoga slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kazuju ko je razgovarao; – kazuju o čemu su sagovornici/sagovornice razgovarali/razgovarale; – kazuju da li su se sagovornici/sagovornice informisali/informisale ili pogađali/pogađale; – kazuju kako se pregovor završio (sporazumom ili ne) i utemelje svoje mišljenje; – kazuju zašto jeste/nije došlo do sporazuma, tj. ko je odgovoran za to; utemelje svoje mišljenje; – zaključuju o polaznim i konačnim stavovima oba pregovarača; – razgovaraju o mogućim sporovima među ljudima (na primjer, generacijski). 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
	<p>Nakon drugoga slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kazuju da li je razgovor zvaničan ili nezvaničan; – kazuju kakav je odnos među sagovornicima/sagovornicama (na primjer, ravnopravan ili hijerarhijski); – kazuju kakvo je emotivno stanje sagovornika/sagovornica (na primjer, naklonjenost/nenaklonjenost, prijatnost/neprijatnost); – kazuju koji/koja je od sagovornika/sagovornica vodio/vodila ili usmjeravao/usmjeravala razgovor; – prosuđuju o uvidajnosti sagovornika/sagovornica, da li je njihov govor riječima i pokretima odgovarajući i sl.; – razgovaraju o uticaju emocija na stvaranje teksta; – razgovaraju o čovjekovoj potrebi da ga drugi slušaju i razumiju; – o razgovoru/pregovoru formiraju svoje mišljenje. <p>Pripremaju razgovor i tokom razgovora:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vode računa o gestikulaciji, mimici i o izrazu lica; – učestvuju u igri uloga; dramatizuju tekst; – pripremaju pitanja (usmeno/pismeno); – vježbaju pregovore u manjim grupama – sagovornici/sagovornice formiraju zajedničko mišljenje, tj. izvještaj o razgovorima i to predstavljaju drugovima/drugaricama u odjeljenju. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.2. Razvija vještinu slušanja i analize govorenih / naglas čitanih / ekranizovanih neumjetničkih tekstova i sposobnost stvaranja sličnih tekstova, i to naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (na primjer, hemija, fizika, biologija, matematika, geografija, istorija; opis procesa, postupka...)</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – usmeno i pismeno odgovori na pitanja nastavnika/nastavnice o sadržaju teksta; – u tekstu uoči ključne pojmove i s njima povezane važne podatke i upiše ih u pripremljenu pojmovnu mapu; – izradi plan izlaganja, sam/sama govorno nastupi uz pisanu pripremu; – govori jasno, pravilno i razumljivo vodeći računa o intonaciji, tempu i dikciji; – u govoru koristi osnovno i preneseno značenje riječi, kao i uopšteno i konkretno značenje riječi; – saopštava događaje i doživljaje vodeći računa o stilskom izrazu. 	<p>1.2. Nakon slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pišu odgovore koji sadrže značajne informacije; – sistematizuju i klasifikuju dobijene podatke, uočavaju i odvajaju bitne od nebitnih; – ključne pojmove i s njima povezane važne podatke unose u pripremljenu pojmovnu mapu; – ponove tekst (tj. usmeno/pismeno prezentuju popunjenu pojmovnu mapu); – iskazuju svoje mišljenje i pokušavaju ga utemeljiti; – pričaju o svojim iskustvima, razmišljanjima i sl.; – sami/same dopune tekst (na primjer, pripovjednim tekstovima predvide nastavak ili kraj); – sami/same govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom): – prije govornoga nastupa sami/same razmišljaju što bi sve mogli/mogle da kažu o temi i izrađuju plan izlaganja; – iz različitih izvora traže podatke koji im nedostaju i upisuju ih u plan izlaganja, pretvarajući ga u pismenu osnovu govornoga nastupa (podšetnik); – tokom govornoga nastupa samostalno govore uz pomoć podšetnika, jasno i prirodno; – nakon govornoga nastupa slušaoci/slušateljke kazuju svoje mišljenje o nastupu. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.3. Razumije značaj i namjenu zvaničnih i nezvaničnih tekstova i samostalno čita i piše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oglas; – čestitku; – pozivnicu; – zahvalnicu; – pismo (zvanično i nezvanično). <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi pošiljaoca i primaoca, kao i emotivne i društvene odnose među njima; – odredi namjeru pošiljaoca i način na koji se obraća primaocu; – odredi tekst kao zvaničan ili nezvaničan; – sam/sama napiše sličan nezvanični i zvanični tekst, pri čemu poštuje osnove znanja oblikovanja zvaničnih i nezvaničnih tekstova, primjenjuje pravopisna pravila i piše čitljivo. 	<p>1.3.</p> <p><i>Nakon prvoga čitanja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kazuju ko piše tekst, kome je namijenjen i u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to prepoznali/prepoznale; – objašnjavaju kakav je društveni i emotivni odnos između onoga kome je tekst namijenjen i onoga ko je pisao; – u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to zaključili/zaključile; – saopštavaju što pošiljalac očekuje od onoga ko pošiljku prima, tj. zašto mu šalje tekst, i tekstom potvrđuju svoje mišljenje; prosuđuju da li su izrazi u tekstu primjereni ili ne i, ako treba, zamjenjuju ih. <p><i>Nakon ponovnog čitanja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – saopštavaju svoje mišljenje o tome kako će se primalac teksta odazvati, obrazlažu ga; – određuju osnovne elemente spoljne oblikovanosti zvaničnih i nezvaničnih tekstova; – u odgovarajućim okolnostima (npr. praznici, izleti, priredbe) sami/same stvaraju slične tekstove, vodeći računa o čitljivosti, lijepome i pravilnom pisanju; – pišu tekstove za odjeljenjske novine, bilten...; – izrađuju školski „oglasnik“. 	<p>1.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – oglas – čestitka – zahvalnica – pismo (zvanično i nezvanično) 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.4. Razvija vještinu čitanja, razumijevanja i analize neumjetničkih tekstova (naučnih i publicističkih) i sposobnost da samostalno piše tekstove (na primjer, opis procesa, postupka, prostora, događaj, doživljaj..);</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta i obradi ih u okviru pojmovne mape; – u sadržaju pronađe traženi podatak (i iz netekstualnoga dijela); – ocijeni (ne)istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom; – odredi da li je tekst umjetnički ili neumjetnički; – prepozna razliku između stilova pisanja; – pronađe stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika; – izradi plan izlaganja; – uočava i razumije upotrebu različitih stilova u tekstovima različitih vrsta; 	<p>1.4. Čitaju kratke neumjetničke tekstove.</p> <p>Nakon čitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjavaju značenje nepoznate riječi u kontekstu, pogledaju u rječnik/leksikon; – tokom čitanja podvlače značajne podatke i upisuju ih u pojmovnu mapu. <p>Nakon ponovnoga čitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno/pismeno ponove tekst (tj. prezentuju pojmovnu mapu); – iskazuju svoje mišljenje o tekstu; – pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima vezanim za tekst; – u tekstu traže zahtijevani podatak, kao i u netekstualnome dijelu (sheme, tabele, grafikoni...) i objašnjavaju ih; – objašnjavaju razliku između književnolumjetničkoga i naučnog stila; – određuju da li je tekst umjetnički ili neumjetnički, pisan narodnim ili standardnim jezikom i utemeljuju svoje mišljenje; – određuju da li je tekst objektivni ili subjektivni i formiraju svoje mišljenje; – subjektivni tekst pretvaraju u objektivni. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> – pravilno upotrebljava principe komponovanja pismenoga sastava (jedinstvo, odabiranje, skladnost, proporcija, izrazitost, raznovrsnost); – primjenjuje pravila kompozicije teksta – cjeline u tekstu ističe paragrafima; – stilizuje napisani tekst; – piše narativni i deskriptivni tekst; – razlikuje naraciju od deskripcije (naraciju vezuje za pričanje događaja, a deskripciju za opisivanje pejzaža, eksterijera, enterijera, postupka, procesa). 	<p>Sami/same pišu tekstove:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pripovijedaju o životu osobe koju su sami/same odabrali/odabrale; – opisuju radni postupak/igru/sport i sl., koji su sami/same odabrali/odabrale; – komentarišu tekst/knjigu/film i sl., koji su sami/same odabrali/odabrale; – pripovijedaju o događaju po sopstvenome izboru. <p>Prije pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razmišljaju što bi sve mogli/mogle napisati i izrađuju plan teksta; – u različitim izvorima traže podatke i upisuju ih u plan teksta; – na osnovu plana smišljaju i kreiraju određenu vrstu teksta. <p>U toku pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – koriste podatke iz plana teksta; – vode računa o kompoziciji teksta (cjeline u tekstu ističu paragrafima); – na kraju teksta navode izvore; – za kraći tekst (zanimljiv muzički/sportski događaj) smišljaju što više naslova i kroz razmjenu ideja i mišljenja dolaze do jednoga naslova. <p>Nakon pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pročitaju tekst i ispravljaju sadržajne, gramatičke i pravopisne greške; – procjenjuju razumljivost teksta; – prepisuju tekst, pri čemu vode računa o njegovoj spoljašnjoj oblikovanosti i čitljivosti; – svoj tekst upoređuju s radovima drugova/drugarica iz odjeljenja i procjenjuju ga. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>2. Razvija sposobnost razumijevanja jezika kao sredstva komunikacije. Osposobljava se da razumije:</p> <ul style="list-style-type: none"> – jezik kao sistem znakova koji se ostvaruje kroz govor i pismo; – značaj jezika za komunikaciju i njegovu moć u odnosu na druge načine sporazumijevanja; – funkcije jezika; – prirodu, porijeklo i osobine jezika; – pojam <i>metajezik</i>; – da se jezičke pojave izučavaju u dijahroniji i sinhroniji; – da jezici nastaju i nestaju. <p>3. Razvija sposobnost razgovjetnoga i prirodnoga govora, postepeno usvaja jezičke norme crnogorskoga jezika, kao i sposobnost prepoznavanja nestandardnih jezičkih varijeteta i njihova otklanjanja u govoru i pisanju.</p> <p>Osposobljava se da razumije:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kako se normira jezik, što je norma, a što standardizacija; – razliku između standardnoga i književnog jezika; – da norma može biti ortoepska, ortografska, morfološka, sintaksička i leksička; – da u jezičkoj normi dolazi do promjena i da je norma dogovor. 	<p>2. Učenici/učenicice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjavaju jezik kao psihološku, biološku i sociološku pojavu; – izabranu temu ili pojam pokušavaju da objasne, tj. prikažu gestikulacijom i mimikom, a onda porede s pisanim ili izgovorenim tekstom; – porede s drugim načinima sporazumijevanja. <p>3. Učenici/učenicice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju dijalekatska odstupanja u usmenom i pisanom tekstu i upoređuju s jezičkom normom; – normiraju nenormirane (dijalektom pisane) tekstove; – u normiranju tekstova dosljedno primjenjuju ortoepska, ortografska, morfološka, sintaksička i leksička pravila; – pronalaze zadate odrednice u rječnicima i Pravopisu. 	<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – funkcije i osobine jezika – sistem znakova – komunikacija – metajezik – dijahronija i sinhronija <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – standardizacija i norma 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3.1. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna i objasni jezičko raslojavanje; – prepoznaje i razumije kako nastaju: sociolekti (žargon, argo, sleng, šatrovački govor); idiolekti; varijante i dijalekti; funkcionalni stilovi (naučni, razgovorni, administrativni, književni i publicistički); – razlikuje funkcionalne stilove vezujući ih za određene tekstove; – samostalno piše tekst publicističkim stilom 	<p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čitaju tekstove s dijalekatskim izrazima; – uočavaju i izdvajaju dijalekatska odstupanja, analiziraju, upoređuju, uočavaju razlike u odnosu na jezičku normu; – koriste rječnik žargona i slenga; – pišu lekseme za rječnik žargona svoje generacije; – čitaju tekst pisan razgovornim stilom i umjetnički tekst, obraćaju pažnju na tempo izgovora, intonaciju, naglašavanje riječi ili grupe riječi; – vježbaju razgovorni stil, simuliraju razgovor na stanici, ljetovanju, preko telefona; – upotrebljavaju sleng, a zatim normiraju; – pronalaze i upoređuju tekstove pisane različitim stilovima; – komentarišu stilske razlike; – nalaze primjere umjetničkoga dijaloga i razgovornog stila u umjetničkome djelu. 	<p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – jezičko raslojavanje 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Razvija sposobnost razumijevanja istorijskoga razvoja jezika; osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imenuje književne jezike do XIX vijeka (staroslovenski, redakcije staroslovenskog jezika, s posebnim osvrtom na zetsku redakciju, i ruskoslovenski); – prepozna istorijske promjene u jeziku; – imenuje najstarije pisane spomenike; – prati porijeklo slovenskih jezika; – prepozna jezičku grupu kojoj pripada crnogorski jezik i njemu srodni jezici, – razumije i objašnjava savremenu jezičku situaciju. <p>5. Razumije mjesto, ulogu i značaj nauke o jeziku (lingvistike) i njenih disciplina (fonetika i fonologija, morfofonologija, morfologija, sintaksa, leksikologija, stilistika i semantika) za proučavanje i poznavanje jezika kao sistema, kao i predmet njihova proučavanja.</p> <p>5.1. Osposobljava se da razumije artikulaciju glasa i klasifikuje glasove prema izgovoru, po mjestu tvorbe i po zvučnosti.</p>	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iz enciklopedija i drugih izvora pronalaze tekstove pisane nekim od starih književnih jezika, uočavaju grafeme, ornamentiku, inicijale (na primjer, Oktoih); – prepoznaju (ukoliko mogu) riječi bliske današnjim oblicima, upoređuju ih (na primjer, poslanice), pronalaze sličnosti i razlike. <p>5.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – artikulišu glasove i na osnovu izgovorenoga uočavaju ulogu govornih organa u proizvodnji glasa; – razvrstavaju glasove po mjestu tvorbe i izgovora; – razvrstavaju glasove po zvučnosti. 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književni jezici do XIX vijeka – pisani spomenici – zetska redakcija staroslovenskog jezika – slovenski jezici <p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – nauka o jeziku i njene discipline – fonetika i fonologija (glasovni sistem) – morfofonologija 	<p>4.</p> <p>Istorija (istorijske prilike od IX do XIX vijeka)</p> <p>Likovna umjetnost Istorija civilizacija</p> <p>5.</p> <p>Geografija (migracije)</p> <p>Psiholingvistika Sociolingvistika Fizičko vaspitanje (ispravno držanje tijela)</p> <p>Strani jezici (termini: argo, žargon /francuski/, sleng /engleski/)</p> <p>Strani jezici (na primjer spelling u engleskome jeziku)</p> <p>Strani jezici – pravopisna pravila (od prvoga razreda, koliko je moguće, uvoditi elemente uporedne gramatike crnogorskoga i prvoga, odnosno drugog stranog jezika, radi transfera znanja)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>5.2. U riječima uočava glasovne promjene, imenuje ih i pravilno upotrebljava u govoru i pisanju (jednačenje konsonanata po zvučnosti, jednačenje konsonanata po mjestu tvorbe, gubljenje konsonanata, prva, druga i treća palatalizacija, jotacija, promjena/u o, nepostojano a, umetnuto a, asimilacija i disimilacija vokala – progresivna i regresivna, prijevaj vokala i pokretni vokali);</p> <ul style="list-style-type: none"> – uočava i razumije odstupanja od pravila kod glasovnih promjena; – uočava da osim vokala slogotvorni mogu biti <i>r, l, lj, n, m, s</i>. <p>5.3. Razvija sposobnost razgovjetnog i prirodnog govora, usvaja jezičke norme (standardni jezik) i primjenjuje ih u usmenoj i pisanoj komunikaciji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije akcenatski sistem (vrste akcenta, mjesto akcenta, izgovor akcenta, distinktivna funkcija akcenta, proklitike i enklitike, rečenički akcentat); – razumije pravila standardne akcentuacije. 	<p>5.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – U odabranome tekstu prepoznaju riječi u kojima se izvršila glasovna promjena, objašnjavaju i daju primjere; – povezuju znanja s primjerima figura diktije i fonetskih „poigravanja“; – rastavlja riječ na slogove i uočava da slogotvorni mogu biti <i>r, l, lj, n, m, s</i>. <p>5.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Uočavaju da su neke riječi u rečenici naglašene, a neke ne (i koje), te da riječ može imati samo jedan akcentat; – vježbaju jasan i prirodan govor poštujući jezičku normu (pravilan akcentat i dr.); – u riječi pronalaze naglašeni slog; – pronalaze mjesto akcenta u riječi i određuju njegov kvalitet; – uočavaju i razumiju razliku između kratkosilaznoga i kratkouzlaznoga akcenta; – uočavaju razliku između akcenta u standardnome jeziku i lokalnom govoru; – slušaju audio-zapise dijalekta/lokalnoga govora koje su sami/same napravili/napravile, uočavaju dijalekatska odstupanja. 	<p>5.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – akcenatski sistem – proklitike – enklitike 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>6. Učenik/učenica upoznaje i primjenjuje pravopisna pravila; osposobljava se da pravilno piše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – veliko slovo (odredbeni djelovi uz strana prezimena, latinski nazivi biljaka i životinja, nazivi institucija, društava, saveza, političkih partija, crkava, vjerskih zajednica, gradskih četvrti, bulevara, djelova naseljenih mjesta, praznika, opšteprihvaćena simbolična imena za određene geografske pojmove; imenice <i>sunce</i>, <i>zemlja</i>, <i>mjesec</i>); – malo slovo (zajedničke imenice, prisvojni pridjevi, književni i umjetnički pokreti, periodi u književnosti, nazivi pripadnika/pripadnica pokreta i pravaca, pripadnika/pripadnica religija, imena stručnjaka); – skraćenice (s tačkom, bez tačke, latinske skraćenice, skraćenice višečlanih naziva); – ijekavske oblike riječi; – koristi pravopisne priručnike; – razumije i primjenjuje principe fonetskog i etimološkog pravopisa. 	<p>6. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pišu po diktatu i provjeravaju tačnost zapisa; – ispravljaju tekstove s greškama; – koriste jezičke priručnike (pravopis, gramatiku, rječnik); – pišu tekstove s ijekavskim oblicima riječi. 	<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pravopisna pravila 	

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica sluša / čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove; razvija sposobnost razumijevanja književnosti kao umjetnosti.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije i koristi pojmove: <i>književnost, beletristika, literatura, pjesništvo</i>; – razumije prirodu književnosti kao umjetnosti i njenu vezu s drugim umjetnostima; – uoči razliku između umjetnosti prema izražajnim sredstvima; – razumije značaj književnosti za individualni razvoj pojedinca i društva (moralni, saznanji i estetski); – uočava potrebu proučavanja književnosti s aspekta teorije, istorije i kritike; – razumije podjelu književnosti po postanku. 	<p>1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – slušaju snimke teksta književnoga djela, muzičkoga djela, gledaju likovno/vajarsko/arhitektonsko djelo, balet, pozorišnu predstavu, film i razgovaraju o specifičnostima pojedinih oblika umjetničkog izražavanja; – čitaju književni tekst; – uočavaju i bilježe suštinske odlike književnoga teksta. 	<p>1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književnost 	<p>1. Likovne umjetnosti Muzička umjetnost (specifičnosti različitih umjetnosti i njihove sličnosti)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.1. Sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe i u odnosu na njih stvara usmene i pisane tekstove. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno i pismeno izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela; – izražajno napamet kazuje jedan kraći književni tekst, čime dokazuju sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije; – pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – napiše tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu); – napiše literarni tekst o svojem doživljaju književnoga djela; dnevnik čitanja. 	<p>1.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.); – saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga; – govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom; – pisano izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom, izražajno kazuju napamet naučeni tekst; – pripremaju i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – pišu tekst o pročitanoj djelu; – bilježe svoje asocijacije na osnovu književnoga teksta; – pišu dnevnik čitanja. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/učenica razvija sposobnost recepcije književnoga djela i razumije:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odnos autor – djelo – čitalac; – neophodnost proučavanja strukture djela i njegove slojevitosti (značenje, zvučanje, ideje i predmetnosti); – i koristi književnoteorijske pojmove (<i>tema, motiv, fabula, kompozicija, lik, siže, naracija, narator, forme pripovijedanja, retardacija, retrospekcija, motivacija, tačka gledišta</i>); – pravilnu upotrebu pojmova <i>lik, lice, ličnost, karakter, junak, tip</i>; – načine prikazivanja vremena, prostora i zbivanja u djelu. <p>3. Učenik/učenica razumije da je književno djelo tvorevina jezika i objašnjava suštinu pjesničkoga jezika, uočava:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osobine pjesničkoga jezika (konkretnost, emocionalnost, ritmičnost, punoću i smisao značenja); – razliku između pjesničkoga jezika i jezika svakodnevne upotrebe; – da riječ u književnome djelu dobija novi smisao, odnosno da pored osnovnoga ima i preneseno značenje. 	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjavaju trougao autor – djelo – čitalac i prepoznaju sebe u tom odnosu; – u književnom tekstu uočavaju sloj zvučanja, značenja, ideja i predmetnosti; – strukturne elemente djela imenuju književnoteorijskim pojmovima; – u tekstu djela označavaju fabulu, motive, retardaciju, retrospekciju, epizode, digresije; – sami/same dolaze do tražene informacije (u rječniku književnih termina, priručniku iz teorije književnosti, na Internetu); – u paru ili manjim grupama istražuju značenja književnoga teksta; – prenose neumjetnički tekst (novinski članak, na primjer) u stihove i uočavaju efekte. <p>3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u književnome tekstu uočavaju svojstva pjesničkog jezika; – na primjeru objašnjavaju razliku između pjesničkoga jezika i jezika svakodnevne upotrebe; – objašnjavaju osnovno i preneseno značenje riječi na primjeru. 	<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književno djelo <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pjesnički jezik 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3.1. Stilske figure prepoznaje kao sredstva stilske izraza i kao odliku pjesničkoga jezika. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje stilske figure i objasni njihovu umjetničku funkciju; – shvata da se umjetnička funkcija ostvaruje izborom riječi (metafora, metonimija, personifikacija, epitet, alegorija, simbol), povezivanjem riječi i misli (poređenje, antiteza, hiperbola, gradacija, ironija), kombinacijom riječi (inverzija, elipsa, asindeton, polisindeton) i glasovnim sklopom riječi (asonanca, aliteracija, onomatopeja, anafora, epifora, simploha, anadiploza). <p>3.2. Versifikaciju povezuje s poezijom i stihom. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poznaje najčešće stihove u našoj poeziji (narodna – epski i lirski deseterac, osmerac, stih bugarštice; umjetnička – sedmerac, osmerac, devetarac, deseterac, jedanaesterac, dvanaesterac, heksametar); – objašnjava razliku između vezanog i slobodnog stiha; – poznaje vrste strofa (distih ... decima) i rime (ukrštena, parna, obgrljena); – određuje cezuru i njen uticaj na ritam pjesme; – objašnjava umjetničku funkciju opkoračenja i refrena – poznaje i objašnjava stalne lirske oblike (sonet). 	<p>3.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju, definišu i ukazuju na umjetničku funkciju stilske figura; – sami/same koriste stilske figure i procjenjuju njihovu vrijednost; – pronalaze odrednice u teoriji književnosti i rječniku književnih termina. <p>3.2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – određuju vrstu stiha (prema broju slogova) i da li je vezan ili nije; – određuju vrstu rime i njen uticaj na zvukovni sloj pjesme; – uočavaju opkoračenje i refren i objašnjavaju njihov uticaj na ritam; – objašnjavaju uticaj stiha, cezure i rime na ritam pjesme; – nalaze muzičku podlogu za lirsku pjesmu po izboru. 	<p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – stilske figure <p>3.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – versifikacija 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3.3. Stil povezuje sa načinom pisanja i izražavanja vezujući ga za pisca, djelo, epohu, književnu školu. Razumije da je:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stil način obavljanje nečega, da postoji u svakodnevnom životu ali i u umjetnosti; – nauka o stilu stilistika, te da ona proučava izraz pojedinca i pokušava da opiše sredstva i postupke jezičkog izražavanja. <p>4. Učenik/učenica razumije podjelu književnosti na rodove. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije posebnosti rodova, uočava sličnosti i razlike; – uoči i razumije povezanost i pripadnost djela određenome rodu. <p>4.1. Razumije pojam i značenje književne vrste. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna i karakteriše književne vrste. <p>4.2. Liriku kao književni rod vezuje za oštećanje i subjektivni doživljaj onoga što je predmet pjevanja. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – za liriku vezuje oštećajnost, subjektivnost, neposrednost, maštovitost; – liriku doživi kao spoj zvuka riječi i njezina značenja; – prepozna i objasni lirske vrste. 	<p>3.3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – karakterišu stil pjesme, priče. <p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – književno djelo vezuju za književni rod i objašnjavaju svoj izbor. <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Određuju kojoj književnoj vrsti pripada djelo i činjenično obrazlažu; – navode sličnosti i razlike književnih vrsta, na primjeru. <p>4.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ostvaruju pristup lirske djelu; – prepoznaju lirske tekst i činjenično potkrepljuju svoju tvrdnju; – objašnjavaju zvukovni sloj lirske djela i <i>lirsko ja</i>; – prepoznaju lirske vrste. 	<p>3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – stil <p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književni rod <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književna vrsta <p>4.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – lirika 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4.2.1. Čita/sluša lirsku pjesmu i doživljava i razumije je kao osnovni vid lirskog izraza. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iznese svoj doživljaj lirske pjesme; – objasni strukturu lirske pjesme; – uoči odlike lirske pjesme (kratkoća, nefabularnost, emocionalnost, misaonost, deskriptivnost, subjektivnost); – svrstava lirske pjesme po tematskome kriterijumu (ljubavna, rodoljubiva, opisna, socijalna, misaona), formalno-istorijskom kriterijumu (himna, oda, elegija, ditiramb, epigram, epitaf, idila). <p>4.3. Čita/sluša i razumije epiku kao književni rod koji teži objektivnom prikazivanju događaja, pojava i ličnosti. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije funkcije širine epskoga kazivanja; – razumije i razlikuje epske vrste u stihu (ep, epska pjesma) i prozi (pripovijetka, novela, roman) i objašnjava njihove karakteristike; – razumije funkciju retardacije, retrospekcije, epizode, digresije, ponavljanja u strukturi epskoga djela; – na primjeru epskoga djela uočava i razumije oblike kazivanja: <ul style="list-style-type: none"> a) opisivanje (portret, pejzaž, enterijer, eksterijer); b) naracija (u prvom licu, u trećem licu); c) hronološko i retrospektivno; d) monolog, dijalog, unutrašnji monolog. 	<p>4.2.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Slušaju izražajno čitanje pjesme (audio-zapis); – analiziraju lirsku pjesmu i ukazuju na njenu strukturu, kompoziciju, motive; – razvrstavaju lirske pjesme po tematskom, istorijskom kriterijumu; – u pjesmi pronalaze motive na osnovu kojih određuju vrstu. <p>4.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čitaju epsko djelo i navode njegove karakteristike, slušaju izražajno čitanje odlomka (audio-zapis) i govore o svojem doživljaju teksta; – objašnjavaju širinu kazivanja u epskom djelu; – analiziraju epsko djelo i objašnjavaju njegove strukturne elemente; – prepoznaju epske vrste, navode njihove karakteristike; – govore i čitaju ono što su unijeli/unijele u dnevnik čitanja i objašnjavaju princip selekcije; – komentarišu sopstvene radove i radove drugih učenika/učenica; – objašnjavaju postupke likova i njihove crte, sagledavajući ih iz različitih uglova i argumentuju svoje stavove; – izlažu rezultate svoje analize. 	<p>4.2.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – lirsku pjesma <p>4.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – epika 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4.3.1. Čita/sluša epsko-lirska književna djela. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u djelu prepozna epske i lirске elemente; – razumije da postoji žanrovsko ukrštanje; – baladu, poemu i romansu prepoznaje kao lirsko-epske vrste. <p>4.3.2. Razumije epske tvorevine jednostavnije strukture i sadržine. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna jednostavne prozne vrste (bajka, basna, legenda, anegdota, poslovice, zagonetka, saga, mit, vic, maksima, sentencija); – razumije njihov sadržaj, estetsku i književnu vrijednost. <p>4.3.3. Razumije da se u proznoj formi javljaju i djela koja sadrže elemente i književnog i naučnog. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna ta djela (putopis, biografija, autobiografija, dnevnik); – ukaže na njihove osobnosti i jasno ih odvaja od pisanih za potrebe svakodnevnе komunikacije (biografija, dnevnik). 	<p>4.3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gledaju snimak pozorišne predstave ili TV drame rađene po motivima balade ili poeme; – čita/sluša baladu (može audio-zapis); – izlažu lirski i epski plan pjesme upoređujući je s lirskom pjesmom; – dramatizuju poemu, baladu; – prave motivsko-tematsku i idejnu paralelu s <i>Banović Strahinjom</i> i dramatizuju epsku pjesmu; – pripremaju, izrađuju i realizuju projektne i istraživačke zadatke vezane za baladu. <p>4.3.2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dati tekst povezuju s odgovarajućom vrstom i činjenično obrazlažu; – pronalaze i tumače tekstove kraćih epskih oblika. <p>4.3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obrazlaže naučno-književne vrste na primjerima; – u tekstu odjeljuje književne i naučne činjenice. 	<p>4.3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – lirsko-epske vrste <p>4.3.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – jednostavni epski oblici <p>4.3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književno-naučne vrste 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>5. Učenik/učenica razumije dramu kao rod čije je djelo prvenstveno namijenjeno izvođenju na pozorišnoj sceni. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dramsko djelo vezuje za scenu; – čitanje dramskoga djela doživljava kao posredni vid komunikacije; – poznaje strukturu dramskoga teksta (didaskalije, popis lica, tekst koji govore lica) i dramske radnje (ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija, rasplet); – objašnjava spoljašnju kompoziciju drame (čin, pojava, scena); – poznaje dramske vrste (tragedija, komedija, drama u užem smislu), osobine; – poznaje i dramske forme poput melodrame, farse, opere i operete; – objašnjava prenošenje dramskoga djela na pozorišnu scenu (dramaturg/dramaturkinja, reditelj/rediteljka, glumci/glumice, scenograf/scenografkinja, scena, kostimograf/kostimografkinja, inspicijent/inspicijentkinja, majstor svijetla, afiš, plakat). 	<p>5. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gledaju pozorišnu predstavu ili snimak i komentarišu utiske; – vježbaju preuzimajući ulogu reditelja/rediteljke, scenariste/scenaristkinje, glumca/glumice...; – vježbaju mimiku, pokrete, gestikulaciju; – pišu mali scenario ili igrokaz, tj. adaptiraju dramki tekst za scenu; – raščlanjuju strukturu i kompoziciju dramskoga djela; – prepoznaju dramske vrste i karakterišu ih; – u dramskoj radnji određuju etape; – obilježavaju u tekstu monolog, dijalog, remarke; – prave razliku između lika, ličnosti, tipa, karaktera; – stečena znanja o drami primjenjuju na dramskome tekstu. 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – drama 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>6. Učenik/učenica razumije periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; razumije društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uoči povezanost društvenih promjena i pojave novih stilskih oblika u kulturi i umjetnosti; – zapaža elemente stila određene epohe u djelima savremene kulture i umjetnosti; – razumije da književnost u sebi sadrži duh vremena, ali i univerzalne vrijednosti; – stvori predstavu kulturnoga modela prostora na kojem je nastala određena književnost. 	<p>6. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prave shematski prikaz književne periodizacije (pano); – bilježe termine <i>književna epoha</i> i <i>stilsko formacija</i> i najvažnije napomene iz rječnika književnih termina. 	<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književna periodizacija 	<p>6. Istorija</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>6.1. Sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na primjeru određenoga teksta odredi književni rod (lirika, epika, drama) i književnu vrstu; – formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline; – objasni svojstva pjesničkoga jezika; – u lirskom tekstu uoči i izdvoji najfrekventnije stilske figure, odredi cezuru, vrstu strofu, stiha i rime; – uoči odlike strukturnih elemenata epskoga prostora, vremena i zbivanja; – razlikuje termine: <i>sadržaj</i>, <i>fabula</i> i <i>siže</i>; – sažeto izloži fabulu djela i ukaže na epizode i digresije; – razumije i razlikuje motiv i motivaciju; – uoči razliku između epike u stihu i epike u prozi; – u dramskom djelu uoči tok dramske radnje, dramski sukob, odredi dramsku vrstu; – uoči i istakne etičke i saznajne vrijednosti djela. 	<p>6.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čitaju književno djelo; – analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi; – saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlože; – saopštavaju svoja zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji, kao i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlože; – formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju; – objašnjavaju specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na epohu kojoj pripadaju; – iznose i ilustruju svojstva pjesničkoga jezika izdvajajući najfrekventnije stilske figure. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>6.2. Sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe i u odnosu na njih stvara usmene i pisane tekstove. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno i pisano izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela; – izražajno napamet kazuje jedan kraći književni tekst, čime dokazuje sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije; – pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – napiše tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu); – napiše literarni tekst o svom doživljaju književnoga djela, dnevnik čitanja. 	<p>6.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.); – saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga; – govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom; – pisano izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – izražajno kazuju napamet naučeni tekst; – pripreme i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – pišu tekst o pročitanoj djelu; – pišu dnevnik čitanja. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>7. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike književnosti staroga vijeka.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – primijeni istorijski i teorijski pristup na religioznom tekstu, na tragediji i epu; – razumije i objasni svijet homerskoga čovjeka, mnogobožički svijet, trojanski mit, apsurd ratovanja, in medias res, antropomorfizam, homersko pitanje; – u tekstu tragedije prepozna dramski sukob, tragičnu krivicu, tragičnoga junaka, tebanski mit, katarzu, likove, strukturu djela; – u religioznom tekstu uoči stil, strukturu, alegorijska značenja i motive. 	<p>7. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoređuju književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti iste epohe; – u djelu pronalaze opšte motive (motiv zmijske, smrti, sna, zagrobnoga života bogova i ljudi); – opisuju odlike junaka i ukazuju na njegove karakterne crte; – u fabuli djela uočavaju digresije i epizode; – nalaze primjere humanističkoga postupanja homerskoga čovjeka; – u spjevu uočavaju tematske slojeve, kompoziciju, epsku radnju, motivsku strukturu; – u tragediji Antigona proučavaju odlike tragedije (radnju, strukturu, likove); – porede tekst Biblije s tekstom Kur'ana; – gledaju pozorišnu predstavu (tragedija) ili snimak pozorišne predstave; – gledaju filmove (crtani: Odiseja, Troja, Herkules; igrani: Troja, Jelena Trojanska; o životu i stradanju Isusa Hrista ili film Pod zastavom Muhameda i sl.); – pišu dnevnik čitanja. 	<p>7.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književnost staroga vijeka 	<p>7.</p> <p>Istorija (sumersko-vavilonska civilizacija, Heleni i Periklovo doba, semitski narodi na istorijskoj sceni, pojava hrišćanstva i islama)</p> <p>Muzička umjetnost Slikarstvo, vajarstvo, arhitektura (odgovarajuće epohe)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>8. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike srednjovjekovne književnosti.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poveže društveno-istorijske prilike sa sadržajem djela; – uoči razliku između stila antičke i srednjovjekovne književnosti; – uočava razliku između duhovnih (hagiografija) i svjetovnih tekstova (biografija); – shvati značaj Crnojevića štamparije i Oktoiha za istoriju i kulturu Crne Gore. <p>8.1. Uočava i razumije osnovne karakteristike narodne književnosti.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvati kulturni i literarni značaj narodne književnosti; – razumije proces nastajanja i prenošenja usmene književnosti; – poznaje Vukov rad na prikupljanju i objavljivanju djela usmene književnosti; – objasni podjelu i vrste usmene književnosti; – analizira odabrane tekstove uočavajući stilske osobenosti i značenja. 	<p>8.Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pronalaze biblijske motive u srednjovjekovnim tekstovima; – povezuju situacije iz književnih djela sa svojim vremenom; – slušaju srednjovjekovnu muziku; – definišu topose i opšta mjesta u književnosti srednjega vijeka; – obilaze mjesta u Crnoj Gori od značaja za srednjovjekovnu književnost (Obod, manastiri i crkve na Skadarskom jezeru, Savina, Medun, Dajbabe, Muzej na Cetinju, Cetinjski manastir, Husein-pašina džamija...); – u tekstu djela odvajaju književno od istorijskoga. <p>8.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čitaju narodne pjesme; – uočavaju i saopštavaju odlike epskoga stila na primjerima naše epike; – traže opšta mjesta; – uočavaju razlike u odnosu na srednjovjekovnu književnost; – pronalaze primjere etičke sličnosti s antičkim junacima; – pronalaze biblijsku simboliku u djelima usmene književnosti. 	<p>8.</p> <ul style="list-style-type: none"> – srednjovjekovna književnost <p>8.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – narodna književnost 	<p>8.</p> <p>Istorija (Vojislavljevići, Balšići, Crnojevići)</p> <p>Muzička umjetnost (crkvena muzika, psalmodijsko pjevanje, jednoglasje i višeglasje)</p> <p>Likovne umjetnosti (freskoslikarstvo, arhitektura srednjega vijeka)</p> <p>8.1.</p> <p>Istorija</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>9. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike humanizma i renesanse kao književne epohe.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvati renesansni duh i misao renesansnoga čovjeka; – razumije petrarkizam i petrarkističku poeziju, njene odlike i motive; – prepozna sonetnu formu; – uočava odlike renesansne novele; – razlikuje dramski tekst i didaskalije i u stanju je da kompoziciono razloži dramu prema trodjelnoj/petodjelnoj shemi; – prepozna parodiju kao književnu vrstu; – objasni uticaj italijanske renesanse na dubrovačku književnost i književnost Boke Kotorske i osobnosti dubrovačke i kotorske renesanse. 	<p>9. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čitaju sonete; – dramatižuju novelu; – kompoziciono razlažu dramu; – izdvajaju scene koje ilustruju renesansni život; – pronalaze Šekspirov sonet u dijalogu junaka; – pronalaze parodijske elemente; – govore o Servantesovoj kritici društva; – prave paralelu između junaka; – govore o sukobu ideala i stvarnosti; – objašnjavaju <i>donkhotizam</i> kao model ponašanja; – pišu ličnu kartu djela; – stvaraju knjigu o epohi. 	<p>9.</p> <ul style="list-style-type: none"> – humanizam i renesansa 	<p>9.</p> <p>Istorija (humanizam i renesansa)</p> <p>Geografija (velika otkrića)</p> <p>Muzička umjetnost (renesansna muzika)</p> <p>Likovne umjetnosti (slikarstvo, vajarstvo i arhitektura renesanse)</p> <p>Matematika (simetrija)</p>

PREDLOŽENA DJELA		
KNJIŽEVNOST STAROGA VIJEKA:	SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST:	NARODNA KNJIŽEVNOST:
<p><i>Ep o Gilgamešu</i> Sofokle: <i>Antigona</i> Homer: <i>Ilijada</i> (Vi i XVIII pjevanje) Odabrani tekst iz grčke mitologije <i>Biblija (Legenda o potopu,</i> <i>Psalmi Davidovi,</i> <i>Pjesma nad pjesmama, O sijaču sjemena, Hrist o djeci,</i> <i>Na Maslinskoj gori)</i> <i>Kur'an (103.El' Asr i El Fatiha, Jusuf)</i></p>	<p><i>Ljetopis popa Dukljanina</i> (Vladimir i Kosara) Đurđe Crnojević: <i>Testament</i> (odlomak) Jelena Balšić: <i>Odgovor svom duhovnom učitelju Nikonu</i></p>	<p>Starac Milija: <i>Ženidba Maksima Crnojevića,</i> <i>Čovjek paša i Mihač čobanin;</i> <i>Ljubavni rastanak,</i> <i>Viša je gora od gore</i> Vuk S. Karadžić: <i>Predgovor Srpskim narodnim pjesmama</i> <i>Djevojka cara nadmudrila</i> <i>Narodne poslovice</i> (izbor)</p>
HUMANIZAM I RENESANSA:	UVOD U KNJIŽEVNO DJELO:	ANTIČKO PJSNIŠTVO:
<p>Petrarka: <i>Kanconijer</i> (izbor) Bokač: <i>Dekameron</i> (novela o sokolu) Šekspir: <i>Romeo i Julija</i> Servantes: <i>Don Kihot</i> (prvi dio) Šiško Menčetić: <i>Prvi pogled</i> Marin Držić: <i>Novela od Stanca</i> Kotorski petrarkisti: Đorđe Bizanti: <i>Dok ugodno dane živio sam sive</i> Ljudevit Paskvalić: <i>Sladost u srcu, nikad</i></p>	<p>Starac Milija: <i>Banović Strahinja</i> Avdo Međedović: <i>Ženidba Smailagića Meha</i> (odlomak) <i>Ženidba Milića Barjaktara</i> N. V. Gogolj: <i>Šinjel</i> A. P. Čehov: <i>Tuga</i> Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i> Mirko Kovač: <i>Sećanje na šarenu pticu</i> Borhes: <i>Borhes i ja</i> <i>Zlatna jabuka i devet paunica</i> Danilo Kiš: <i>Rani jadi</i> Sreten Asanović: <i>Putnik</i> Dž. D. Selindžer: <i>Lovac u raži</i> Aristofan: <i>Žabe</i> Veljko Radović: <i>Jakov grli trnje</i> Veljko Mandić: <i>Snaha je doputovala</i> Artur Rembo: <i>Samoglasnici;</i> Esad Mekuli: <i>Veče</i> Antun Gustav Matoš: <i>Jesenje veče</i> Vojislav Ilić: <i>Veče</i> Jevrem Brković: <i>Pismo sa Grahovca</i> Radovan Zogović: <i>Pjesme Ali-Binaka</i> (Pjesma prva)</p>	<p>Sapfo: <i>Himna Afroditi</i> Anakreont: <i>Ne bježi od mene zato...</i>(prijevod Smerdel) Pindar: <i>Moj narod pjeva</i> (prijevod Smerdel) Katul: <i>Jadni Katule</i> (prijevod Šop), <i>O svojoj ljubavi</i> Vergilije: <i>Smrt Cezarova</i> (prijevod Miličević) Ovidije: <i>Zlatom se ljubav osvaja</i> (prijevod Miličević) Albije Tibul: <i>Moj život</i> (prijevod Šop)</p>

UVOD U KNJIŽEVNO DJELO:		
	<p>Janko Đonović: <i>Crnci i Crnogorci (prvi dio)</i> Dušan Kostić: <i>Tamne su moje riječi</i> Mladen Lompar: <i>Nevrijeme u prirodi</i> Sreten Perović: <i>Lovčeni</i> Husein Bašić: <i>Tica bez neba</i> Vito Nikolić: <i>Očaj</i></p>	

KANON

Ljetopis popa Dukljanina (Vladimir i Kosara)
 Sofokle: *Antigona*
 Aristofan: *Žabe*
 Šekspir: *Romeo i Julija*
 Starac Milija: *Banović Strahinja*
Ženidba Milića Barjaktara
Ljubavni rastanak
 Petrarka: *Kanconijer* (izbor)
 Esad Mekuli: *Veče*
 Antun Gustav Matoš: *Jesenje veče*
 Vito Nikolić: *Očaj*
 Radovan Zogović: *Pjesme Ali-Binaka (Pjesma prva)*

Janko Đonović: Crnci i Crnogorci (prvi dio)
 A. P. Čehov: *Tuga*
 Ivo Andrić: *Aska i vuk*
 Danilo Kiš: *Rani jadi*
 Sreten Asanović: *Putnik*

II razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razvija vještinu slušanja, čitanja, razumijevanja, i analiziranja, te stvaranja neumjetničkih tekstova, prilagođenih uzrastu.</p> <p>1.1. Razvija vještinu slušanja snimljenih razgovora i samostalnoga pripremanja sličnih razgovora.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi temu i sagovornika/sagovornicu; – izdvoji ključne podatke iz teksta; – objasni kako se razgovor završio; – obrazloži svoje mišljenje; – označi razgovor kao zvaničan/nezvaničan; – procijeni ulogu sagovornika/sagovornica u razgovoru; – presudi o korektnosti sagovornika/sagovornica; – izvede sličan razgovor (može i telefonski); – vodi dijalog; – uvažava drugačije mišljenje i sagovornika/sagovornicu; – racionalno koristi vrijeme. 	<p>1.1. Učenici/učenice nakon prvoga slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – određuju temu razgovora/pregovora; – kazuju da li su sagovornici/sagovornice razgovarali/razgovarale ili pregovarali/pregovarale; – objašnjavaju kako se razgovor završio i svoje mišljenje argumentuju; – zaključuju o polaznim i konačnim stavovima učesnika u razgovoru/pregovoru. <p>Nakon drugoga slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – određuju da li je razgovor zvaničan ili nezvaničan i svoje mišljenje argumentuju; – kazuju kakav je odnos među sagovornicima/sagovornicama i svoje mišljenje obrazlože; 		<p>1. Istorija (paleografija)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
	<ul style="list-style-type: none"> – kažu kakvo je emotivno stanje sagovornika/sagovornica, tj. emotivna „atmosfera razgovora“ (na primjer, naklonjenost/nenaklonjenost, prijatnost/neprijatnost) i formiraju svoje mišljenje; – prosuđuju o uviđajnosti sagovornika/sagovornica, da li je njihov govor riječima i pokretima odgovarajući i sl. i formiraju svoje mišljenje; – razgovaraju o čovjekovoj potrebi da ga slušaju i razumiju; – pripremaju i vode razgovor (o temama generacijski interesantnim: moda, muzika, zabava, film); postavljaju problem, planiraju rješenja, odlučuju o rješenjima, iznose stavove, argumentuju (rade u grupama ili u parovima); – racionalno koriste vrijeme. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.2. Razvija vještinu slušanja i analize govorenih / naglas čitanih / ekranizovanih neumjetničkih tekstova i sposobnost stvaranja sličnih tekstova:</p> <p>a) naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (npr. hemija, biologija, matematika, geografija, istorija);</p> <p>b) novosti o aktuelnim/zanimljivim događajima (izvještaj, vijest);</p> <p>c) radijska i TV reklama.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta; – u sadržaju pronađe traženi podatak (i iz netekstualnoga dijela); – ocijeni istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički; – prepozna razliku između stilova pisanja (administrativni, publicistički, naučni, književni); – pronađe stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika; – izradi plan izlaganja; – sam/sama govorno nastupi s unaprijed pripremljenom temom. 	<p>1.2.</p> <p>Nakon slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sistematizuju i klasifikuju dobijene podatke; – ključne pojmove i s njima povezane važne podatke unose u pripremljenu pojmovnu mapu; – ponove tekst (tj. usmeno/pismeno prezentuju popunjenu pojmovnu mapu); – iskazuju svoje mišljenje i pokušavaju ga utemeljiti; – sami/same dopune tekst novim sadržajima; – nakon slušanja / gledanja reklame, kažu što se reklamira i što je o tome rečeno; jesu li svi podaci istiniti ili ne; svoje mišljenje obrazlažu; predoče što naručilac reklame želi postići kod primaoca reklame i predviđaju kako će se on/ona odazvati; svoje mišljenje obrazlažu; – sami/ same govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom): – prije govornoga nastupa sami/same razmišljaju što bi sve mogli/mogle kazati o temi i izrađuju plan izlaganja; – iz različitih izvora traže podatke koji im nedostaju i upisuju ih u plan izlaganja, pretvarajući ga u pismenu osnovu govornoga nastupa; – tokom govornoga nastupa samostalno govore uz pomoć pismene osnove, jasno i prirodno; – poslije govornoga nastupa slušaoci/slušateljke kazuju svoje mišljenje o nastupu; – učestvuju u igri uloga ili dramtizaciji; – prepričavaju (pričaju) događaj (hronološki, retrospektivno). 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.3. Upoznaje značaj i namjenu zvaničnih i nezvaničnih tekstova i samostalno čita i piše slične:</p> <ul style="list-style-type: none"> – molba; – žalba. <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi pošiljaoca i primaoca, emotivne i društvene odnose među njima; – odredi namjeru pošiljaoca; – odredi tekst kao zvaničan ili nezvaničan; – nađe ključne podatke; – sam/sama napiše sličan nezvaničan i zvaničan tekst, pri čemu poštuje znanja o oblikovanju zvaničnih i nezvaničnih tekstova, primjenjuje pravopisna pravila i piše čitljivo. 	<p>1.3.</p> <p><i>Nakon prvoga čitanja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kažu ko je autor teksta i kome je namijenjen; u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to prepoznali/prepoznale; – kazuju kakav je društveni i emotivni odnos između onoga kome je tekst – namijenjen i onoga ko je pisao; u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to zaključili/zaključile; – kazuju što pošiljalac očekuje od primaoca, tj. zašto mu šalje tekst, i podacima iz teksta potvrđuju svoje mišljenje. <p><i>Nakon ponovnoga čitanja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju suštinske podatke i objašnjavaju ih; – kazuju svoje mišljenje o tome kako će se primalac molbe/žalbe odazvati, obrazlažu ga; – kazuju da li je tekst zvaničan ili nezvaničan i u njemu traže jezičke osobine na osnovu kojih su to zaključili/zaključile; – određuju osnovne elemente spoljnje oblikovanosti zvaničnih i nezvaničnih tekstova; – u odgovarajućim okolnostima sami/same stvaraju slične tekstove, vodeći računa o čitljivosti, lijepome i pravilnom pisanju. 	<p>1.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – molba – žalba 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.4. Razvija vještinu čitanja, razumijevanja i analize naučnih i publicističkih tekstova i sposobnost samostalnoga pisanja sličnih:</p> <ul style="list-style-type: none"> – biografija, CV; – izvještaj, vijest; – e-mail; – zapisnik, podšetnik. <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta; – u sadržaju potraži traženi podatak (i iz netekstualnoga dijela); – ocijeni istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički; – prepozna razliku između stilova pisanja; – pronađe stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika; – izradi plan izlaganja (podšetnik); – određeni tekst izloži različitim funkcionalnim stilovima; – razlikuje pisane tekstove različitog tipa (sadržine, stila); – tekstove kritički procijeni; – izvrši jezičko-stilsku analizu. 	<p>1.4. Čitaju kratke neumjetničke tekstove i tokom čitanja podvlače značajne podatke.</p> <p>Nakon ponovnoga čitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iskazuju svoje mišljenje o tekstu i pokušavaju ga utemeljiti; – pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima vezanim za tekst; – u tekstu traže zahtijevani podatak (i u netekstualnome dijelu); – tumače netekstualne djelove (na primjer, pregledne sheme, tabele, grafikone i sl.); – određuju razliku između književnoumjetničkoga i administrativnoga stila; – određuju da li je tekst umjetnički ili neumjetnički, pisan narodnim ili standardnim jezikom i utemeljuju svoje mišljenje; – određuju da li je tekst objektivan ili subjektivan i saopštavaju svoje mišljenje; – subjektivni tekst pretvaraju u objektivni; – čitaju naučne tekstove; komentarišu njihovu jasnost, razumljivost i jezičku pravilnost, ispravljaju ih, ako je potrebno. <p>Sami pišu tekstove i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pripovijedaju o životu osobe koju su sami/same odabrali/odabrale; – opisuju radni postupak; 	<p>1.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – biografija, CV – izvještaj, vijest – e-mail – zapisnik, podšetnik 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
	<ul style="list-style-type: none"> – komentarišu tekst, knjigu, film i sl., koji su sami/same odabrali/odabrale. <p>Prije pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razmišljaju što bi sve mogli/mogle napisati i izrađuju plan izlaganja; – u različitim izvorima traže podatke i upisuju ih u plan izlaganja; – smišljaju i kreiraju određenu vrstu teksta (na primjer, priča o životu poznate osobe, opis radnoga postupka, objašnjenje nastanka pojava / stanja, komentar priredbe/knjige, definisanje pojma, vijest, izvještaj...). <p>U toku pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podatke iz plana izlaganja pretvaraju u pisani tekst; – vode računa o kompoziciji teksta; – za kraći tekst (zanimljiv muzički, sportski događaj) smišljaju što više naslova (na kraju biraju najduhovitiji). <p>Nakon pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pročitaju sastav, prepisu tekst vodeći računa o njegovoj spoljašnjoj oblikovanosti, čitljivosti i jezičkoj pravilnosti; procjenjuju svoj tekst i tekstove svojih drugova/drugarica 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/učenica razumije evoluciju jezika i razvoj pisma. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije razvoj jezika i pojam <i>jezička konvencija</i>; – razumije da postoji jezička srodnost; – razumije razvoj pisma kroz istoriju, te odnos jezika i pisma; – prepozna karakteristike glagoljice, ćirilice i latinice; – navede jezičke srodnosti i porodice jezika; – odredi mjesto crnogorskog i njemu srodnih jezika u porodicama jezika; – razumije sadašnju situaciju na širem jezičkom području; – razumije i koristi izraze: <i>bilingvizam</i>, <i>multilingvizam</i>, <i>diglosija</i>. <p>2.1. Razvija sposobnost razumijevanja istorijskoga razvoja jezika. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poveže istorijski razvoj jezika do XIX vijeka s Vukovim radom, radom njegovih prethodnika i sljedbenika; – poveže Vukov rad sa savremenom jezičkom situacijom; – razumije razvoj srpskohrvatskog jezika i jezičko razjedinjenje; – razumije značaj Bečkoga i Novosadskoga književnog dogovora; – povezuje društvene prilike s jezičkom situacijom; – razumije proces kodifikacije i upoznaje se s procesom standardizacije crnogorskoga jezika; – razlikuje književni jezik i standardni jezik. 	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nabrajaju jezike, razvrstavaju ih po srodnosti, prave sheme, objašnjavaju pojam <i>konvencija</i>; – pronalaze iz enciklopedija ili drugih izvora ilustracije pisama; – izgovaraju riječi koje znaju (ako znaju) iz srodnih jezika; – prave sheme slovenskih jezika i komentarišu ih. <p>2.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Posmatraju pisani dokumenat iz srednjega vijeka, uočavaju karakteristike pisma i teksta; – argumentovano razgovaraju o sadašnjoj situaciji na širem jezičkom području; – ponavljaju i povezuju znanja na tekstovima pisanim starim književnim jezikom, zapažaju promjene i uočavaju novine; – na primjerima objašnjavaju razlike između književnog i standardnog jezika. 	<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – evolucija jezika i razvoj pisma – pismo – jezičke pojave – jezička konvencija <p>2.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – standardizacija – kodifikacija 	<p>2. Istorija (istorijske prilike u XIX i XX vijeku)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>3. Učenik/učenica razumije mjesto i ulogu morfologije kao jezičke discipline i predmet njezina proučavanja; razvija sposobnost razumijevanja i upotrebe pojmova <i>morfem, morf i alomorf</i>.</p> <p>3.1. Prepoznaje i klasifikuje vrste riječi (promjenljive i nepromjenljive, samostalne i nesamostalne); u tekstovima prepoznaje navedene pojmove i imenuje ih odgovarajućim izrazima; uočava i pravilno ih koristi u govoru i pisanju.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poznaje gramatičke kategorije; – prepozna sintaksičke funkcije svih vrsta riječi; – razumije i koristi pojam <i>supletivizam</i>; – uoči, objasni i primijeni dubletne oblike u promjeni imenica; – prepozna i primijeni enklitičke oblike u promjeni zamjenica; – uočava i upotrebljava kraće i duže oblike u zamjениčko-pridjevskoj promjeni prisvojnih, pokaznih i upitnih zamjenica. 	<p>3.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u riječi označavaju prefikse, sufikse, spojne morfeme i nastavke za oblik; – u odabranim tekstovima pronalaze i zapisuju riječi raznih funkcija i stilova, prepoznaju i klasifikuju gramatičke kategorije i sintaksičke funkcije i objašnjavaju ih, sintetišu znanje; – zapažaju specifičnosti pojedinih oblika imenica po vrstama, objašnjavaju, navode primjere (na primjer dvojaki oblici <i>vuci/vukovi</i>, genitiv množine <i>olovaka</i> itd.). 	<p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – morfologija – morfem, morf, alomorf <p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – prefiks, sufiks, spojni morfem – vrste riječi – dubleti – enklitički oblici – supletivizam 	<p>3.</p> <p>Strani jezici (vrste riječi: imenice; glagoli; pridjevi; zamjenice; brojevi; prilozi; nepromjenljive riječi; pravopisna pravila)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Upoznaje i primjenjuje pravopisna pravila.</p> <p>a) Pravilno piše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – veliko slovo (nazivi književnih djela, udžbenika, novina, časopisa, filmova, knjiga, emisija, zakona, deklaracija, sporazuma, konferencija, kongresa, katedri na fakultetima, odsjeka, nastavnih predmeta, istorijskih događaja; zamjenice <i>Vi</i> i <i>Vaš</i>, <i>Ti</i> i <i>Tvoj</i>; titulisanje svjetovnih i duhovnih velikodostojnika); <p>b) pravilno piše:</p> <ul style="list-style-type: none"> – riječi (rastavljeno i sastavljeno); – pravilno rastavlja riječi na kraju reda; – pravilno upotrebljava interpunkcijske znake; – pravilno upotrebljava pravopisne znake; – razlikuje interpunkcijske i pravopisne znake. 	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u tekstu ispravljaju pravopisne greške; – rade pravopisne vježbe; povezuju s gramatičkim jedinicama (morfologijom). 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – veliko slovo – rastavljeno i sastavljeno pisanje riječi – podjela riječi na kraju reda – interpunkcijski znaci – pravopisni znaci 	

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razumije periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; razumije društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uporedi i razlikuje barok i klasicizam; – odredi odlike prosvjetiteljstva; – razlikuje klasicizam i romantizam, romantizam i realizam. <p>2. Učenik/učenica sluša/čita, doživljava i analizira književnomjetničke tekstove određene epohe. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira određeno književno djelo ističući posebnosti vrste kojoj pripada; – na primjeru određenoga teksta odredi književni rod (lirika, epika, drama) i književnu vrstu; – formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline; – objasni svojstva pjesničkoga jezika; – u lirskom tekstu uoči i izdvoji najfrekventnije stilske figure; – kompozicionu organizaciju pjesme dovede u vezu s njenim smislom (efekti ponavljanja, raspored pjesničkih slika); – uoči odlike strukturnih elemenata epskoga prostora, vremena i zbivanja; – sažeto izloži fabulu djela i ukaže na epizode i digresije; – uoči i istakne etičke i saznajne vrijednosti djela; 	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitaju književno djelo; – analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi; – saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlože; – saopštavaju svoja zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlože; – formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju; – objašnjavaju specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na epohu kojoj pripadaju; – iznose i ilustruju svojstva pjesničkoga jezika izdvajajući najfrekventnije stilske figure. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> – razvija interpretativne sposobnosti tumačenja književnoga teksta (lirski epski, dramski); – uočava strukturu dramskoga teksta, dramsku radnju, dramski sukob. <p>3. Učenik/učenica sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe i u odnosu na njih stvara usmene i pisane tekstove. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno i pismeno izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela, – izražajno napamet kazuje kraći književni tekst, čime dokazuje sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije; – pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkome tekstu s određenog aspekta; – napiše tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu); – napiše prikaz pročitanoj djela; – piše dnevnik čitanja. 	<p>3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.); – saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga; – govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom; – pisano izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – izražajno kazuju napamet naučeni tekst; – pripremaju i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkome tekstu s određenog aspekta; – pišu tekst o pročitanoj djelu; – pišu dnevnik čitanja, odnosno kraći prikaz pročitanoj djela. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Uočava i razumije osnovne karakteristike baroka kao književnoistorijskoga pravca.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvati društveno-istorijske i okolnosti koje su uticale na pojavu baroka u kulturi i umjetnosti; – prepozna barokne odlike u književnom djelu i u drugim umjetnostima (muzika, slikarstvo, arhitektura); – barokne odlike povezuje s baroknim izrazom; – prepoznaje barokne odlike u savremenom izrazu. 	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posmatraju slajdove nekoliko karakterističnih građevina baroka i upoređuju sa savremenim građevinama iz svoje sredine (fasade, prozori, unutrašnjost vjerskih objekata); – donose monografije slikara baroka i posmatraju njihova djela; – odlaze u muzej i posmatraju reprodukcije baroknih slikara; – slušaju baroknu operu; – slušaju kratke kompozicije baroknih kompozitora; – u djelu pronalaze odlike barokne poetike, ideju o prolaznosti svega i prototip istorijske okolnosti; – obrazlažu književni stil na osnovu likovnog / arhitektonskog djela; – gledaju pozorišnu predstavu rađenu po nekom od datih djela; – govore o dobu baroka i renesanse praveći poređenje tih dviju epoha; – u baroknom djelu pronalaze elemente kiča. 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – barok 	<p>4.</p> <p>Istorija (reformacija i protivreformacija, Buržoaska revolucija)</p> <p>Likovne umjetnosti (barok u arhitekturi)</p> <p>Muzička umjetnost (muzika baroka, opera i Bečki klasičari)</p> <p>Istorija (Evropa nakon Buržoaske revolucije)</p>
<p>5. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike klasicizma kao književno-istorijske formacije.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije razliku između pravca klasicizam i pojmova klasika i klasično; – razumije da je uzor klasicistima bila antička književnost; – razumije da je u središtu klasicizma bio stvaralac koji je smatran genijem; – prepozna pojavu vječnih likova u književnosti. 	<p>5. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u tekstu označavaju odlike klasicističkoga stila (birani jezik, jasnoća, harmonija, istinitost, ošućanje mjere, kult pravila, strogoću u izrazu, antiku kao uzor); – komentarišu djela nastala u klasicizmu (muzika, slikarstvo); – porede djelo klasicizma s djelom iz antike; – na tekstu objašnjavaju komediografski postupak i dramaturško oblikovanje teksta. 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – klasicizam 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>6. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike prosvjetiteljstva kao društvene epohe koja je donijela promjene u nauci, umjetnosti i obrazovanju.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prosvjetiteljstvo shvata kao novi odnos prema čovjeku i društvenim odnosima; – prosvjetiteljstvo razumije kao društvenu epohu u kojoj se prepliću stilski pravci i nauka; – razumije da u prosvjetiteljstvu književno djelo ima prvenstveno vaspitno-moralistički karakter; – prepozna i objasni verbalnu i situacionu komiku, njihovu umjetničku funkciju i način ostvarivanja. 	<p>6. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju informacije iz enciklopedija, rječnika i pojmovnika; – u tekstu uočavaju prosvjetiteljske ideje, odvajaju literarno od utilitarnog; – čitaju tekstove iz Enciklopedije; – razgovaraju o vrijednostima građanskoga koncepta društva, slobodi pojedinca, odnosu prema smrtnoj kazni; – komentarišu ideje prosvjetiteljskoga doba i povezuju ih sa svojim vremenom; – ukazuju na svestremenost prosvjetiteljskih ideja; – objašnjavaju osnovni smisao zakona, pravila i uredbi; – porede biblijske poslanice s poslanicama Petra Prvog. 	<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> – prosvjetiteljstvo 	<p>6. Istorija Filozofija Prirodne nauke</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>7. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike romantizma, epohe koja je donijela novi stilski izraz i novi odnos prema umjetnosti.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvati uticaj romantizma na formiranje nacionalne svijesti; – uoči odnos romantičarskih stvaralaca prema stvarnosti i društvu; – uoči da romantizam počiva na mašti i ošećanjima i njegovanju kulta narodnoga stvaralaštva; – shvata pjesnikovu težnju ka savršenstvu forme i značenja u djelu; – razumije transformaciju usmenog i legendarnog u umjetničko djelo i transformisanje prototipskih elemenata i ličnosti; – razlikuje umjetničku i istorijsku istinu; – otkriva univerzalna značenja u djelu; – u tekstu koji pripada lirici, razumije promjenu senzibiliteta koju donosi romantizam (weltschmerz, spleen); – uradi stilsku i versifikacijsku analizu pjesama romantizma, obrazloži njihove estetske domete i idejne vrijednosti; – razumije formu poeme kao žanrovske transformacije romantičarskoga spjeva. 	<p>7. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – raspravljaju o sukobu ideala i stvarnosti; – razgovaraju o toleranciji; – nakon slušanja muzičkih kompozicija iz epohe romantizma saopštavaju svoj doživljaj; – razlikuju metod i pravac i metod prepoznaju i u djelima drugih epoha; – čitajući tekst, uočavaju poetiku romantizma; – izdvajaju i saopštavaju odlike romana u stihu; – pronalaze tipične romantičarske motive i stilska izražajna sredstva; – određuju značenjski zvukovni, idejni sloj i sloj predmetnosti u djelu; – određuju žanrovsku pripadnost djela; – porede djela slične sadržine; – prepoznaju odlike bajronizma u tekstu; – porede romantizam s prethodnim književnim epohama; – povezuju likove s književnom epohom; – vode bilješke u dnevniku čitanja; – slušaju muzičku obradu Njegoševih pjesme; – pronalaze i prepisuju gnome iz Njegoševih djela; 	<p>7.</p> <ul style="list-style-type: none"> – romantizam 	<p>7.</p> <p>Muzička i likovne umjetnosti (neoklasicizam i romantizam)</p> <p>Istorija (Rusija – društveno-ekonomski odnosi)</p> <p>Gradansko vaspitanje (pojam slobode)</p> <p>Muzička umjetnost (solo pjesma, reforme Riharda Vagnera)</p> <p>Istorija (Njegoš kao vladar, Crna Gora u doba Petrovića)</p> <p>Likovna i muzička umjetnost; poezija i muzika (eufonija, melodija, ritam)</p> <p>Istorija (smrt Smail-age Čengića na Mljetičku)</p> <p>Istorija</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>8. Učenik/učenica uočava i razumije osnovne karakteristike realizma kao književne pojave i kao književnoga metoda.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna realistički pristup obradi teme i razlikuje ga od realizma kao pravca; – objasni odlike romana kao književne vrste i klasifikaciju romana; – navede vrste romana; – u djelu uočava naratološki model prikazivanja svijeta, njegovo zasnivanje i konstituisanje u čitaočevoj svijesti; 	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjavaju odlike univerzalnih likova epohe romantizma (Faust, Đavo, Harold, Aleko...); – govore o Njegoševu djelu, o njegovim žanrovskim odlikama, odnosu fikcije i istorije, kolektivnom i pojedinačnom junaku, sukobu motivacijskih načela koji otkriva njegov univerzalnohumanistički karakter; – rade projektne zadatke primjenjujući stilske figure; – gledaju snimak drame V. Ognjenović <i>Kanjoš Macedonović</i>; – upoređuju pripovijest i scenario. <p>8. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iz životnog okruženja pronalaze pojavnosti i povezuju ih s realističkim pojavama; – gledaju realistički prikaz predjela, predmetnosti i pejzaža na umjetničkoj slici; – posmatraju reprodukciju Kurberovih <i>Tucača kamena</i>; – analiziraju likovna umjetnička djela iz toga perioda pronalazeći reprodukcije; – bilježe važne pojedinosti o djelu; 	<p>8.</p> <ul style="list-style-type: none"> – realizam – vrste romana 	<p>8.</p> <p>Istorija (kapitalizam i klasno raslojavanje)</p> <p>Likovne umjetnosti (Kurbe: <i>Tucači kamena</i>)</p> <p>Istorija (kapitalizam i klasno raslojavanje – paralela sa savremenim problemima – društva u tranziciji)</p> <p>Psihologija (psihologija ličnosti – tipologija)</p> <p>Istorija XIX vijeka (kapitalizam s feudalnim svojstvima)</p> <p>Istorija (Rusija, carizam, ruska inteligencija)</p> <p>Psihologija (suicid)</p> <p>Gradanasko vaspitanje (konformizam i konvencije)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava načelo paralelnih romana i jedinstvo cjeline u djelu; – prepoznaje komediografski postupak i dramaturška rješenja, te tradicionalni dramaturški postupak (zamjena identiteta); – uočava elemente satire i alegorije u djelu kroz piščev odnos prema društvenim problemima; – razvija kritički odnos prema društveno devijantnim pojavama; – razumije odlike realističkog jezika i stila. <p>9. Učenik/učenica razumije da, osim ozbiljne, postoje zabavna i trivijalna književnost. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije ulogu zabavne književnosti (odmor i zabava); – uoči i objasni njen prijem od strane široke čitalačke publike; – uporedi je s klasičnom književnošću; – razumije trivijalnu književnost; – razumije razliku između zabavne i trivijalne književnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> – pišu dnevnik čitanja; – izdvajaju umjetničke cjeline u djelu; – prave ličnu kartu djela; – govorno nastupaju; – diskutuju o uvjerljivosti (motivisanosti) likova; – ostvaruju interpretativni i problemski pristup djelu; – upoređuju umjetničke oblike izražavanja (film – književno djelo); – čitaju odlomke i uočavaju značaj detalja i moguća simbolička značenja; – pronalaze strukturne elemente drame, transformaciju klasične komedije u odnosu na tipične komediografske likove i dramske situacije; – navode karakteristike jezika realističkoga djela (komunikativnost, razliku jezika pripovjedača i jezika likova – dijalekti, idiolekt i sociolekt); – pišu satiru na savremenu temu; – prave scensku postavku (po zadacima); – koriste Rječnik književnih termina, – pišu domaći zadatak u formi manjega seminarskog rada. <p>9. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čitaju djelo zabavne i trivijalne književnosti; – ukazuju na elemente kiča i šunda u tekstu. 	<p>9.</p> <ul style="list-style-type: none"> – zabavna književnost 	<p>Psihologija Građansko vaspitanje (svakodnevni život i navike) Psihologija (mase) Istorija Građansko vaspitanje (satira u borbi za bolje društvo) Psihologija (psihička stanja i percepcija, fobije) Građansko vaspitanje (vjerska uskogrudost i parznojverice) Likovna i muzička umjetnost (neoromantizam i impresionizam)</p>

PREDLOŽENA DJELA			
BAROK	KLASICIZAM	PROSVJETITELJSTVO	ROMANTIZAM
Gundulić: <i>Osman</i> (odlomak) Krstó Ivanović: <i>Pozorišne uspomene iz Venecije</i>	Ž. P. Molijer: <i>Tartif</i>	Petar Prvi: <i>Poslanice, Zakonik</i> J. S. Popović: <i>Kir-Janja</i> Stjepan Zanović: <i>Turska pisma</i>	Dž. G. Bajron: <i>Hodočašće Čajlda Harolda</i> A. S. Puškin: <i>Cigani</i> J. V. Gete: <i>Kralj Vilovnjak</i> P. P. Njegoš: <i>Gorski vijenac</i> Branko Radićević: <i>Kad mladijah umreti</i> Đura Jakšić: <i>Ponoć</i> Laza Kostić: <i>Santa Maria della Salute</i> France Prešern: <i>Sonetni vijenac</i> Ivan Mažuranić: <i>Smrt Smail-age Čengić</i> S. M. Ljubiša: <i>Pripovijesti crnogorske i primorske</i> (izbor – <i>Kanjoš Macedonović, Krađa i prekrađa zvona</i>)
REALIZAM	REALIZAM BEZ GRANICA (POZNI MODERNIZAM)	ZABAVNA KNJIŽEVNOST	
Onore de Balzak: <i>Predgovor Ljudskoj komediji, Čiča Gorio</i> Nikolaj Vasiljevič Gogolj: <i>Revizor</i> Lav Nikolajevič Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> Gi de Mopasan: <i>Dva prijatelja</i> Laza Lazarević: <i>Sve će to narod pozlatiti</i> Simo Matavulj: <i>Bilješke jednog pisca</i> Radoje Domanović: <i>Vođa</i> Branislav Nušić: <i>Narodni poslanik</i> Vojislav Ilić: <i>Sivo sumorno nebo</i> Marko Miljanov: <i>Primjeri čojstva i junaštva</i> (izbor)	Ivo Andrić: <i>Pripovjetke (Put Alije Đerzeleza; Pismo iz 1920. godine; Jelena, žena koje nema)</i> Husein Bašić: <i>Tuđe gnijezdo</i> Čamil Sijarić: <i>Bunar</i> Čedo Vulević: <i>Makarije ot Černije Gori</i> Čedo Vuković: <i>Sudilište</i>	Kristijana F.: <i>Mi deca sa stanice Zoo</i> Justein Gorder: <i>Devojka sa pomorandžama</i> Paolo Koeljo: <i>Alhemičar</i>	

KANON

Ž. P. Molijer: *Tartif*

Petar Prvi: *Poslanice*

Jovan Sterija Popović: *Kir-Janja*

P. P. Njegoš: *Gorski vijenac*

Branko Radičević: *Kad mladijah umrijeti*

Laza Kostić: *Santa Maria della Salute*

Aleksandar S. Puškin: *Cigani*

S. M. Ljubiša: *Kanjoš Macedonović*

Onore de Balzak: *Čiča Gorio*

N. V. Gogolj: *Revizor*

Ivo Andrić: *Put Alije Đerzeleza*

Marko Miljanov: *Primjeri čojstva i junaštva*

Čedo Vulević: *Makarije ot Černije Gori*

Husein Bašić: *Tuđe gnijezdo*

III razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razvija vještinu slušanja / čitanja, razumijevanja i analiziranja, te stvaranja neumjetničkih tekstova, prilagođenih uzrastu.</p> <p>1.1. Razvija vještinu slušanja i analize govorenih/naglas čitanih/ ekranizovanih neumjetničkih tekstova i sposobnost stvaranja sličnih tekstova, i to naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (istorija umjetnosti, istorija religije, sociologije...).</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta; – tumači netekstualne djelove teksta (sheme, grafikone); – ocijeni istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički; – pronađe stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika; 	<p>1.1. Učenici/učenice:</p> <p>nakon slušanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sistematizuju i klasifikuju dobijene podatke; – ključne pojmove i s njima povezane važne podatke unose u pripremljenu pojmovnu mapu i prezentuju ih; – iskazuju svoje mišljenje o tekstu i obrazlažu ga; – pričaju o svojim iskustvima, razmišljanjima i sl.; – sami/same dopune tekst; – sami/same govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom). <p>Prije govornoga nastupa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sami/same razmišljaju što bi sve mogli/mogle kazati o temi i izrađuju plan izlaganja; – iz različitih izvora traže podatke koji im nedostaju i upisuju ih u plan izlaganja. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> – izradi plan izlaganja i sam/sama govorno nastupi; – u izlaganju poštuje pravilo kontinuiteta teksta; – argumentuje stavove, polemiše o sadržini teksta i pri tome uvažava sagovornika/sagovornicu; – prepoznaje funkcionalne stilove i komentariše ih; – vodi računa o jezičkoj pravilnosti i razumljivosti. <p>1.2. Razumije pojam i svrhu medija i osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje tip poruke/informacije koji može naći u pojedinoj vrsti medija; – razlikuje vrste i žanrove medijskih tekstova (informacija, vijest, reklama, politička poruka, zabavni žanrovi...) – uoči razliku između zbivanja u empirijskom svijetu i načina kako su ta zbivanja predstavljena u medijima (odstupanje empirijske stvarnosti od medijske stvarnosti). 	<p><i>Tokom govornoga nastupa:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – samostalno govore uz pomoć plana izlaganja i vode računa o jasnosti i razumljivosti sopstvenoga govora. <p><i>Nakon govornoga nastupa:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – komentarišu nastupe; – analiziraju, navode detalje iz teksta, odgovaraju na postavljena pitanja; – stavljaju se u situacije drugih; – rješavaju probleme; – prosuđuju o aktuelnosti i upotrebljivosti sadržaja (podataka) iz odabranih tekstova. <p>1.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – U tekstovima uočavaju i analiziraju sličnosti i razlike u odnosu na to kako se isti događaj (utakmica, politički ili javni skup, nesreća, kulturni događaj itd.) prezentuje u različitim vrstama medija (TV, štampa, radio, Internet); – saopštavaju svoja zapažanja o interpretaciji istoga događaja u različitim medijima i u okviru samog medija, i svoju prvu reakciju/doživljaj; – uočavaju činjenice u tekstovima (broj, sličnosti, razlike, istovjetnosti...); – iz analize, na nivou grupe, u paru ili pojedinačno izvode zaključke. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.3. Razvija vještinu čitanja, razumijevanja i analize stručnih i publicističkih tekstova i sposobnost samostalnoga pisanja sličnih:</p> <ul style="list-style-type: none"> – impresija; – prikaza; – intervju;a;. – reportaža. <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta; – tumači netekstualne djelove teksta; – ocijeni istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički; – prepozna razliku između stilova pisanja; – pronađe stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika; – izradi plan izlaganja; – po izboru stvara publicističke tekstove; – napiše esej na zadatu temu (vezan za književno djelo ili za neku drugu sferu društvene djelatnosti); – napiše sličan tekst (impresiju, prikaz); – sam/sama izabere temu teksta i adekvatno je obradi koristeći odgovarajući funkcionalni stil; – pripremi i napiše neku od vrsta publicističkoga stila (vijest, izvještaj, intervju, reportaža). 	<p>1.3. Čitaju neumjetničke tekstove.</p> <p>Nakon čitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iskazuju svoje mišljenje o tekstu i pokušavaju ga utemeljiti; – pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima vezanim za tekst; – određuju da li je tekst objektivan ili subjektivan i formiraju svoje mišljenje; – subjektivni tekst pretvaraju u objektivni. <p>Sami pišu tekstove:</p> <ul style="list-style-type: none"> – komentarišu tekst/knjigu/film i sl., koji su sami/same odabrali/odabrale; – pripovijedaju o događaju po sopstvenome izboru, opisuju... <p>Prije pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razmišljaju što bi sve mogli/mogle napisati i izrađuju plan pisanja; – u različitim izvorima traže podatke i upisuju ih u plan pisanja; – smišljaju i kreiraju određenu vrstu teksta. <p>U toku pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podatke iz plana pisanja pretvaraju u pisani tekst; pri tome vode računa o kompoziciji teksta; – na kraju teksta navode izvore; – za kraći tekst (zanimljiv muzički, sportski događaj) smišljaju što više naslova (na kraju biraju najefektniji). <p>Nakon pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pročitaju tekst i prvo samostalno, a zatim skupa ispravljaju sadržajne, gramatičke i pravopisne greške; – svoj tekst upoređuju s radovima drugova/drugarica iz odjeljenja i procjenjuju ga. 	<p>1.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – impresija – prikaz – intervju – reportaža 	<p>1.3.</p> <p>Građansko vaspitanje (budući da postoji analiza tekstova iz dnevnih novina)</p> <p>Časopisi specijalizovanog tipa (o kompjuterima, automobilima...)</p> <p>Građansko vaspitanje (demokratski principi, sloboda govora, tolerancija)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/učenica razvija sposobnost razumijevanja procesa tvorbe riječi. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni tvorbu riječi (izvođenje – prefiksacija i sufiksacija; slaganje i kombinovana tvorba riječi); – objasni ulogu sufiksa, prefiksa i spojnih morfema u tvorbi riječi; – na primjeru obrazloži tvorbu imenica, pridjeva, glagola i priloga i pravilno ih piše; – formira porodicu riječi. <p>3. Učenik/učenica osposobljava se da razumije predmet proučavanja leksikologije i imenuje njoj srodne discipline.</p>	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na datim primjerima objašnjavaju tvorbu; – daju primjere (po analogiji); – vježbaju pravilno pisanje, ispravljaju greške (samokorekcija). 	<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – tvorba riječi – osnovni principi tvorbe <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – leksikologija 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3.1. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – koristi leksikološke termine i leksičke jedinice i uočava formalni i semantički odnos među leksemama; – ilustruje leksičku raznovrsnost; – prepoznaje sinonim, homonim, paronim, hiponim, antonim i upotrebljava ih; – stilski dočeru je tekst koristeći prava, metaforička i metonimijska značenja riječi; – razvija jezički senzibilitet, kulturu pismenosti; – koristi različite vrste rječnika; – razumije i koristi termine: <i>lokalizam, regionalizam, dijalektizam, internacionalizam, arhaizam, varvarizam, neologizam, žargonizam, vulgarizam, familijarizam, kolokvijalizam;</i> – razumije značenje termina <i>purizam</i> (jezičko čišćenje); – razumije što su termini, a što fraze, klišeji i kalkovi; – prepoznaje određeni broj riječi stranoga porijekla i nađe odgovarajuće iz crnogorskoga jezika. 	<p>3.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – biraju riječi, stilski dočeru je tekst izabranim leksemima; postižu bogatstvo značenja; – traže i objašnjavaju značenja riječi približnih oblika tipa: lažan – lažljiv, strašan – strašljiv, interes – interesovanje itd.; – prepoznaju riječi po porijeklu (iz kojega su jezika), traže odgovarajuću iz crnogorskoga jezika; – navode termine iz različitih nauka i zaključuju da li smo puristi ili ne; – istražuju i zapisuju frazeološke jedinice iz svakodnevnoga života; – objašnjavaju ih i stilski vrednuju, daju primjere za kalkove; – pišu tekstove koristeći fraze; – prepoznaju terminologiju određene nauke (ili neke druge djelatnosti) na odabranim tekstovima; – prave rječnike sinonima, antonima; – u odgovarajućim rječnicima traže određene pojmove; – navode primjere; – prevode i prilagođavaju crnogorskome jeziku. 	<p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – rječnik, leksikografija – leksem – leksička semantika – leksičko-semantičke kategorije – lokalizam, regionalizam, dijalektizam, internacionalizam; – arhaizam, varvarizam – neologizam; – žargonizam, vulgarizam – familijarizam, kolokvijalizam 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>4. Učenik/učenica osposobljava se da razumije predmet proučavanja sintakse; nabraja sintaksičke jedinice, pravi razliku među njima i razumije hijerarhijski odnos.</p> <p>4.1. U tekstu uočava i razumije pojmove i njihovu funkciju u jeziku. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi glavni i zavisni član u sintagmemu i klasifikuje sintagmeme na imeničke, pridjevske, glagolske i priloške; – uoči iskaze, razumije da su to nepotpune rečenice (bez glavnih djelova) i da se nadopunjavaju iz govorne situacije; – razumije da je svojstvo rečenice raščlanjivost; da su predikat, subjekat, objekat i priloške odredbe samostalni djelovi, a da su atribut i apozicija nesamostalni; – razumije da se rečenicom izražavaju vrijeme i način, da ima obavještajnu svrhu (izjavna, upitna, uzvična); – razumije da je svojstvo rečenice predikativnost (bezlična ili besubjekatska rečenica); – prepoznaje i razumije značenje i funkciju rečeničnih djelova (predikat, subjekat, objekat, priloške odredbe, atribut i apozicija); – razumije pravilo kongruiranja predikata i subjekta u rodu i broju, kao i višechlanoga subjekta i predikata; – razumije da se atribut kongruira s imenicom u rodu, broju i padežu; razumije kongruiranje višechlanog atributa i da postoji i nekongruentni atribut. 	<p>4.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na odabranome tekstu prepoznaju tipove i konstrukcije rečenica; – po uzoru pišu slične rečenične konstrukcije; – objašnjavaju njihovu funkcionalnost i stilsku vrijednost; – simuliraju situacije u kojima upotrebljavaju određene konstrukcije; – oblikuju, preoblikuju, uočavaju sličnosti i razlike; – nalaze primjere u tekstu, vježbaju pisanje, ispravljaju greške; – u rečenicama uočavaju njene djelove, prepoznaju funkciju i značenje. 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – sintaksa <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – rečenica i rečenični djelovi – sintagmem – kongruencija subjekta i predikata – kongruencija atributa 	<p>4.1.</p> <p>Latinski jezik i ostali klasični jezici (sintaksa latinskog i živih jezika koji se izučavaju)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>5. Primjenjuje pravopisna pravila. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije i koristi termine <i>transkripcija</i> i <i>transliteracija</i>; – transkribuje riječi iz stranih jezika (živih, klasičnih); – riječi stranoga porijekla mijenja i prilagođava duhu crnogorskoga jezika; – pravilno upotrebljava frekventne termine; – pravilno piše riječi stranoga porijekla; – poznaje promjenu stranih imena. 	<p>5. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pravila uočavaju na tekstu; – ispravljaju svoj tekst ili tekst druga/drugarice; – zapažaju promjene stranih imena i prezimena tipa Žan Pol Sartr, engleska ženska imena, muška imena tipa Volt Dizni itd.; – ispravljaju pravopisne greške u odabranim tekstovima. 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – transkripcija – transliteracija 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – strani jezici

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razumije periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; razumije društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čita i razumije književne tekstove epohe moderne i avangardne književnosti; – objasni izmjenu pjesničkoga senzibiliteta i tradicionalnoga pjesničkog jezika u modernoj književnosti u odnosu na djelo koje pripada lirici. <p>2. Učenik/učenica sluša / čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira određeno književno djelo ističući posebnosti vrste kojoj pripada; – na primjeru određenoga teksta odredi književni rod (lirika, epika, drama) i književnu vrstu; 	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čitaju književno djelo, – analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi; – saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlože; – saopštavaju svoja zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlože; 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> – formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline; – objasni svojstva pjesničkoga jezika; – u lirskome tekstu uoči i izdvoji najfrekventnije stilske figure; – analizira stil u poetskom tekstu, – kompozicionu organizaciju pjesme dovedu u vezu s njenim smislom (efekti ponavljanja, raspored pjesničkih slika); – uoči odlike strukturnih elemenata epskoga prostora, vremena i zbivanja; – sažeto izloži fabulu djela i ukaže na epizode i digresije; – uočava pjesnički senzibilitet u dramu moderne i njene modernističke odlike; – uoči i istakne etičke i saznajne vrijednosti djela. 	<ul style="list-style-type: none"> – formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju; – objašnjavaju specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na epohu kojoj pripadaju; – iznose i ilustruju svojstva pjesničkoga jezika izdvajajući najfrekventnije stilske figure. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3. Učenik/učenica sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe i u odnosu na njih stvara usmene i pisane tekstove.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno i pisano izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela; – izražajno napamet kazuje kraći književni tekst, čime dokazuje sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije; – pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – napiše tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu); – napiše prikaz pročitanoj djela; – piše dnevnik čitanja. 	<p>3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.); – saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga; – govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom; – pismeno izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – izražajno kazuju napamet naučeni tekst; – pripreme i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta; – pišu tekst o pročitanoj djelu; – pišu dnevnik čitanja, odnosno kraći prikaz pročitanoj djela. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Učenik/učenica epohu moderne prepoznaje kao pojavu koja je označila nov i originalan izraz.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pojam moderna shvati kao zajednički naziv za više pokreta i pravaca, kao što su simbolizam, impresionizam; – shvati društveni uticaj na umjetnost moderne; – razumije larparlartizam kao jedno od načela moderne i njegov doprinos savršenstvu poetskog izraza; – objašnjava ulogu i mjesto intelektualca u društvu (neshvaćenost) i njegov odnos prema društvu (odbijanje građanskih normi ponašanja, odvajanje od društva, osećaj dosade i duhovne praznine). 	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjava pojmove: moda, moderan, moderna, modernizam; – govori o modi u odijevanju, muzici, načinu života, razmišljanju, životnom stavu; – povezuje poeziju moderne s kasnijim pojavama (hipi, rok, pank, rep, hevi metal ...); – odabranu muziku ili sliku iz epohe moderne povezuju sa sadržajima književnih djela; – rade u grupama na tumačenju značenjskih slojeva djela; – bilježe asocijacije o pjesmi, muzičkom djelu, slici; 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – moderna 	<p>4. Istorija druge polovine XIX vijeka</p> <p>Likovne umjetnosti Muzička umjetnost (postimpresionizam, Debisi)</p> <p>Matematika i muzika (fuga i pjesnička kompozicija)</p> <p>Istorija (predrevolucionarna i revolucionarna Rusija)</p> <p>Muzička i likovna umjetnost (impresionizam)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4.1. Razumije simbolizam i impresionizam kao pravce u okviru moderne. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvata značaj manifesta književnoga pravca i njegov uticaj na poetiku književnoga djela; – razumije težnju k idealu ljepote i uvjerenost da se ljepota ostvaruje kroz umjetnost; – objasni transformaciju simbola iz života u poetske simbole; – pristupa djelu moderne i u njemu prepoznaje odlike simbolizma i impresionizma; – prepoznata ošućaanja i raspoloženja u poeziji moderne (pesimizam, splin, iracionalnost, razočaranje, prezir prema društvu, odbačenost od društva, pejzaž); – objašnjava upotrebu simbola, metafore u djelima moderne; – objašnjava veze i uticaje evropske moderne na modernu južnoslovenskih naroda; – prepoznaje preplitanje tradicionalnih i modernih motiva u djelima moderne i značaj folklornih elemenata; – uoči izmjenju tačke gledišta, spoljašnje i unutrašnje; – jezičko-stilska rješenja posmatra u funkciji osvjetljavanja psihologije likova. 	<p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pismeno i usmeno izlažu vlastiti doživljaj djela koje je predmet obrade; nadareni rade crtež/sliku; – pronalaze i klasifikuju simbole i metafore; – pravi poređenje pojmova <i>moderan</i> i <i>savremen</i>; – poredi odnos stvaraoaca moderne prema društvu s odnosom romantičarskoga stvaraoaca; – ukazuje na to da biografija umjetnika (javno ponašanje, javni moral) i njegova umjetnost nijesu uvijek bili u saglasju; – tumači pojmove <i>nirvana</i>, <i>impresija</i>, <i>dekadentan</i>, <i>splin</i>, <i>dendizam</i>, <i>hermetizam</i>, <i>asocijacija</i>, <i>eufonija</i>; – poredi različite prijevode lirskih pjesama; – poredi impresionističku dramu s klasičnom; – sluša muzičku obradu nekih pjesama moderne i kazuje svoj doživljaj; – piše esej na temu motiva mrtve drage, motiva žene u modernoj i ranijim epohama; – radi istraživačke zadatke; – gleda film i poredi s djelom; – piše impresionističku kritiku o djelu iz moderne; – u proznom djelu prepoznaje prototipske okolnosti i ličnosti. – sastavlja svoju antologiju poezije moderne; – opisom prirode/enterijera u pisanoj formi prikazuju određeno emotivno stanje. 	<p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – simbolizam – impresionizam 	<p>4.1. Istorija (evropeizacija na našim prostorima)</p> <p>Muzička i likovna umjetnost (impresionizam i ekspresionizam kod nas)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>5. Avangardnu književnost vezuje za prvu polovinu XX vijeka i povezuje s pojavom više književnih pokreta i pravaca.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasifikuje književne pojave XX vijeka (avangarda, kasni modernizam, postmodernizam); - objasni društveno-istorijski kontekst u kojem je nastala i trajala avangardna književnost; - uočava ključne okolnosti u kojima su se formirale pojave u književnosti i ostalim umjetnostima, a rezultirale su avangardnim pokretima i pravcima; - shvata avangardu kao univerzalnu vrijednost naprednih i novih ideja i njeno odbacivanje književne tradicije; - uoči avangardna svojstva lirike; - shvati uslovljenost pojave više pravaca i književnih programa i manifesta; - razumije poetska obilježja i programska načela ekspresionizma, nadrealizma, futurizma i socijalne književnosti; - objašnjava osobenosti poetike djela avangarde (struktura djela, model transformacije prototipske stvarnosti, pojam proznog i dramskog ciklusa); 	<p>5. Učenici/učenicice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gledaju reprodukcije Pikasovih slika i drugih umjetnika/umjetnica i komentarišu njihov prikaz stvarnosti; – u jezičkom izrazu pronalaze vulgarizme i neologizme i objašnjavaju njihovu umjetničku funkciju; – vezuju književna imena za avangardne pravce; – slušaju muzička ostvarenja epohe avangarde; – navode najznačajnija naučna dostignuća i otkrića u XX vijeku; – pišu izvještaje o književnom djelu ili opusu autora; – poznaju i tumače opštepoznate rečenice iz književnih djela; – govore o uticaju istorijskih dešavanja (revolucije, ratovi, režimi, ideologije) na pojavu i razvoj umjetnosti i vezu umjetnosti i pomenutih dešavanja; – čitaju manifest izabranoga pravca i pronalaze njegova načela u tekstu djela; – donose na čas književni časopis i čitaju odabrani tekst; – obrazlažu djelove na koje su ukazali/ukazale u dnevniku čitanja; – gledaju filmove (<i>Glembajevi</i>, <i>Okupacija u 26 slika</i>, <i>Proces</i>, <i>Seobe</i>, <i>Andaluzijski pas...</i>); – pišu esej. 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – avangardna književnost 	<p>5. Modernizmi u slikarstvu i muzici (futurizam, nadrealizam, dadaizam, kubizam, novoklasicizam, primitivistički stil)</p> <p>Istorija Oktobarska revolucija, Španski građanski rat</p> <p>Muzika (Šenberg, dodekafonija, kakofonija)</p> <p>Likovna umjetnost (plakati i proglesi)</p> <p>Građansko vaspitanje (alijenacija)</p> <p>Sociologija</p> <p>Psihologija (snovi i halucinantna stanja)</p> <p>Istorija (Oktobarska revolucija, kapitalizam, raslojavanje, društvena nepravda)</p> <p>Muzička umjetnost (koračnice, pjesme koje pokreću mase, ritam)</p> <p>Istorija (I svjetski rat, <i>izgubljeni naraštaj</i>)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<ul style="list-style-type: none"> - uočava stilskoizražajna sredstva (hiperbola, ironija, sarkazam, neobična poređenja, slikovite personifikacije, metafore, vulgarizme, neologizme, tautologije); - razumije da su u ovom književnom vremenu nastala djela koja pripadaju tzv. realizmu bez granica; - razumije hermetičnost moderne lirike; - uoči smjenjivanje tačaka gledišta; - prepoznaje odlike psihološkog, lirskog, romana-parabole, romana-hronike; - da prati moderni dramski postupak; - govori o nadnacionalnom i humanom u književnom djelu; - prepoznaje osnovne arhetipove; - napiše esej o pročitanoj književnom djelu poštujući principe - esejističke forme. 			<p>Muzička umjetnost (oblik fuge i kompozicija pjesme seobe na našim prostorima)</p> <p>Likovna umjetnost (motivi seoba kod naših slikara)</p> <p>Muzika Psihologija mase Muzika (psalm)</p> <p>Likovna umjetnost (simbolističko slikarstvo)</p> <p>Arhitektura kao izraz istorije i individue</p> <p>Muzička umjetnost (rukovet)</p> <p>Likovna umjetnost (nadrealizam)</p> <p>Istorija (turska i austrijska vremena u Bosni)</p> <p>Sociologija (duhovna degeneracija građanskoga staleža)</p> <p>Psihologija (frustracije i konflikti),</p> <p>Istorija (stanje u Hrvatskoj između dva svjetska rata)</p> <p>Likovna umjetnost (ekspresionizam, secesija) (II svjetski rat)</p>

PREDLOŽENA DJELA

MODERNA	CRNOGORSKA MODERNA POEZIJA	AVANGARDA	POZNI MODERNIZAM
<p>Hugo Fridrih: <i>Struktura moderne lirike</i> (odlomak)</p> <p>Šarl Bodler: <i>Albatros, Saglasja</i></p> <p>Stefan Malarme: <i>Labud</i></p> <p>Pol Verlen: <i>Mesečina, Pesnička umetnost</i></p> <p>A. P. Čehov: <i>Ujka Vanja</i></p> <p>Aleksa Šantić: <i>Pretprazničko veče, Jedna suza</i></p> <p>Jovan Dučić: <i>Pesma ženi, Suncokreti</i></p> <p>Milan Rakić: <i>Iskrena pesma, Jasika</i></p> <p>Vladislav Petković Dis: <i>Možda spava, Nirvana</i></p> <p>Anton Gustav Matoš: <i>Utjeha kose</i></p> <p>Musa Ćazim Ćatić: <i>Zaboravljeni otoci, Pejzaž</i></p> <p>Ivan Cankar: <i>Šeširići</i></p> <p>Petar Kočić: <i>Mračajski proto</i></p> <p>Borisav Stanković: <i>Nečista krv</i></p>	<p>Mirko Banjević: <i>Balada vjetra, Tama</i></p> <p>Janko Đonović: <i>Krajina, Crmnica pod jesen</i></p> <p>Stefan Mitrović: <i>Vrh tišine, Balada o maslini</i></p> <p>Aleksandar Leso Ivanović: <i>Jutra jugova, Slomljenom oknu, Žalba mrtvom drugu</i></p> <p>Risto Ratković: <i>Bivši anđeli</i></p>	<p>V. V. Majakovski: <i>Oblak u pantalonama</i></p> <p>Federiko Garsija Lorka: <i>Romansa mjesečarka</i></p> <p>Franc Kafka: <i>Proces ili Preobražaj</i></p> <p>Miloš Crnjanski: <i>Sumatra, Objašnjenje Sumatre, Seobe</i></p> <p>Ivo Andrić: <i>Na Drini ćuprija</i></p> <p>Isidora Sekulić: <i>Njegošu, knjiga duboke odanosti</i> (odlomak)</p> <p>Augustin Tin Ujević: <i>Svakidašnja jadikovka</i></p> <p>Dobriša Cesarić: <i>Balada iz predgrađa, Slap</i></p> <p>Miroslav Krleža: <i>Gospoda Glembajevi</i></p> <p>Nikola Lopičić: <i>Glad i kamen</i> (izbor)</p> <p>Risto Ratković: <i>Zoraj</i></p>	<p>Mihailo Lalić: <i>Zlo proljeće</i></p> <p>Desanka Maksimović: <i>Tražim pomilovanje</i></p> <p>Čamil Sijarić: <i>Bihorci</i></p>

KANON

Šarl Bodler: *Albatros*

Aleksa Šantić: *Jedna suza*

Jovan Dučić: *Suncokreti*

Milan Rakić: *Iskrena pesma*

Miloš Crnjanski: *Sumatra*

Aleksandar Leso Ivanović: *Slomljenom oknu*

Risto Ratković: *Bivši anđeli*

Petar Kočić: *Mračajski proto*

Nikola Lopičić: *Lelek*

Borisav Stanković: *Nečista krv*

Mihailo Lalić: *Zlo proljeće*

Ivo Andrić: *Na Drini ćuprija*

Miloš Crnjanski: *Seobe*

Miroslav Krleža: *Gospoda Glembajevi*

A. P. Čehov: *Ujka Vanja*

IV razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razvija vještinu slušanja/čitanja, razumijevanja i analiziranja, te stvaranja neumjetničkih tekstova, prilagođenih uzrastu.</p> <p>1.1. Razvija vještinu slušanja i analize govorenih/naglas čitanih/ekranizovanih neumjetničkih tekstova i sposobnost stvaranja sličnih tekstova, i to: a) naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (na primjer vizuelne umjetnosti, pojedinac u grupi, filozofije...).</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepozna namjenu i temu teksta; – uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta; – ocijeni (ne)istinitost navedenih podataka; – odredi da li je tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički; – prepozna razliku između stilova pisanja (administrativni, publicistički, naučni, književni); – sam/sama govorno nastupi (s unaprijed pripremljenom temom), uz pisanu pripremu. 	<p>1.1. Nakon slušanja učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pišu odgovore koji sadrže značajne informacije; – sistematizuju i klasifikuju dobijene podatke, uočavaju i odvajaju bitne od nebitnih; – ključne pojmove i s njima povezane važne podatke unose u pripremljenu pojmovnu mapu; – iskazuju svoje mišljenje i pokušavaju ga utemeljiti; – pričaju o svojim iskustvima, razmišljanjima i sl.; – sami/same dopune tekst; – sami/same govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom). <p>Prije govornoga nastupa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sami/same razmišljaju što bi sve mogli/mogle da kažu o temi i izrađuju plan izlaganja; iz različitih izvora traže podatke koji im nedostaju, pretvarajući plan u pismenu osnovu govornog nastupa. 		<p>1.1. - strani jezici (sintaksa)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1.2. Razumije pojam i svrhu medija i osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje i upoređuje tip poruke/informacije koji može naći u pojedinoj vrsti medija; – uoči razliku između zbivanja u empirijskom svijetu i načina predstavljanja tih zbivanja u medijima, tj. da su svi medijski tekstovi konstrukt; – uoči načine na koje medijski tekstovi djeluju na recipijente; – razumije na koji način razumijevanje poruke zavisi od karakteristika recipijenta. 	<p>Tokom govornog nastupa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – samostalno govore uz pomoć pismene osnove, jasno i prirodno; poslije govornoga nastupa slušaoci/slušateljke kazuju svoje mišljenje o tome. <p>1.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Otkrivaju i objašnjavaju strategije uvjeravanja u različitim medijskim tekstovima (podsticajne tvrdnje, privlačni životni stilovi, popularni trendovi, raskoš, slavne ličnosti, podilaženje, lično svjedočenje...); – otkrivaju i objašnjavaju razlike u recepciji kod različitih društvenih grupa (dob, pol, društveni status, stepen obrazovanja, specifični interesi, etnicitet...). 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
	<p>U toku pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na osnovu plana pisanja stvaraju pisani tekst; pri tome vode računa o kompoziciji teksta; – na kraju teksta navode izvore. <p>Poslije pisanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pročitaju tekst i uz pomoć priručnika ispravljaju jezičko-stilske greške; – svoj tekst upoređuju s radovima drugova/drugarica iz odjeljenja i procjenjuju ga; – analiziraju ustaljenu formu pisanja (kliše); iznose svoje mišljenje; – vježbaju analizu, sintezu, indukciju, dedukciju, dokazivanje, zaključivanje, generalizovanje, konkretizovanje itd.; – pokušavaju da napišu tekst o kompleksnijem problemu iz društvenog, naučnog, umjetničkog života koristeći navedene operacije; – lektorišu ponuđene tekstove. 		

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/učenica razumije i pravilno koristi pojam <i>sintaksa</i>; razumije predmet njezina proučavanja.</p> <p>2.1. Razumije padežne oblike i pravilno ih upotrebljava u govoru i pisanju:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije padežnu sinonimiju i primjenjuje je; – upoznaje padežnu upotrebu bez prijedloga i prepoznaje neka padežna značenja; – prepoznaje prijedloško-padežne konstrukcije i neka značenja; – pravilno koristi padeže; – sposoban je da samostalno koriguje tekst. <p>2.2. Uočava i razumije semantičku i gramatičku kongruenciju u rečenici, te razliku između potpune i nepotpune kongruencije.</p> <p>2.3. Uočava i razumije odnos prostih i proširenih rečenica u složenoj. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije sistem zavisnih rečenica; – uočava različite vrste rečenica i razumije njihovu informativnu i stilsku vrijednost; – pravilno i jasno, koristeći različite vrste rečenica, izrazi misao. 	<p>2.1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na datim primjerima ili tekstu prepoznaju padežne oblike, određuju značenje i funkciju; – za određene oblike traže sinonime; – izražavaju misao na različite načine; – na pripremljenim tekstovima prepoznaju nepravilne konstrukcije tipa: <i>u prilog nečega, svirati gitaru.</i> <p>2.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pišu tekstove na različite teme vodeći računa o kongruenciji u rečenicama; – analiziraju primjere, daju primjere za kongruenciju. <p>2.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – na tekstu prepoznaju tip rečenice; – preoblikuju rečenice (od zavisne stvaraju više rečenica); određuju tip rečenice koju su stvorili/stvorile; – uočavaju informativnu i stilsku vrijednost pročitanih, stvorenih rečenica. 	<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – sintaksa <p>2.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – padežni sistem – padežna sinonimija <p>2.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – kongruencija – gramatička i semantička kongruencija – potpuna i nepotpuna kongruencija <p>2.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – vrste rečenica 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3. Učenik/učenica u tekstu uočava i razumije pojmove i njihovu funkciju u jeziku. Osposobljava se da razumije i koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – glagolska vremena i načine; – glagolske načine i njihovu razliku u odnosu na glagolska vremena; – prepoznaje nelične glagolske oblike, razumije njihovu sintaksičku funkciju; – razlikuje indikativnu, relativnu i modalnu upotrebu glagolskih oblika. <p>3.1. Razvija sposobnost uspješne komunikacije i osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izrazi misao na više načina; – uoči informativno težište rečenice (predikat, subjekat, objekat...); – shvata da se rečenice povezuju u jednu smisaonu cjelinu; – poznaje strukturu nepotpunih rečenica i njihovu upotrebnu vrijednost. 	<p>3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju glagolska vremena i načine, određuju upotrebu; – uočavaju i objašnjavaju stilska obilježja relativne i modalne upotrebe. <p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Uočavaju stilski neobilježen (običan) i stilski obilježen red riječi; mijenjaju ga; – razlikuju istaknuto od neistaknutoga u govoru i pisanome tekstu; – objašnjavaju veze među djelovima teksta; – izbjegavaju dvosmislenosti; – izostavljaju suvišne dijelove, tj. već rečeno; postižu ekonomičnost rečenice. 	<p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – glagolska vremena i načini – nelični glagolski oblici <p>3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – raspoređivanje sintaksičkih jedinica – informativna aktualizacija rečenice – komunikativna kohezija – specijalni tipovi nepotpunih rečenica 	

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Razumije i primjenjuje pravopisna pravila. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pravilno upotrebljava i piše negaciju; – pravilno primjenjuje dvostruku negaciju. <p>4.1. Razvija sposobnost uspješne komunikacije i osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije ulogu vanjezičkih elemenata u komunikaciji; – pravi razliku između verbalne i neverbalne komunikacije; – razumije na čemu počiva jezička kultura pojedinca i društva; – razumije što podrazumijeva pojam <i>narodna lingvistika</i>; – usavršava konverzaciju. 	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – afirmativne rečenice pretvaraju u odrične i obrnuto; – formiraju rečenice s dvostrukom negacijom; – pišu tekstove uvažavajući pravopisna pravila. <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Razgovaraju o upotrebi i zloupotrebi jezika; o masovnoj komunikaciji; – navode primjere; – ocjenjuju razgovor, prikladnost dijaloga u određenim situacijama. 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – negacija <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – vanjezički elementi u komunikaciji – neverbalna komunikacija – jezička kultura – narodna lingvistika 	<p>4.1. Sociologija (sociolingvistika)</p>

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/učenica razumije periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; razumije društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čita i razumije književne tekstove iz savremene književnosti (pozni modernizam, postmoderna, književnost u pokretu). <p>2. Učenik/učenica sluša/čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira književno djelo ističući posebnosti vrste kojoj pripada; – na primjeru teksta odredi književni rod (lirika, epika, drama) i književnu vrstu; – formuliše temu djela i razloži ga na tematsko-motivske cjeline; – objasni svojstva pjesničkog izraza (stilske figure, stih, kompozicionu organizaciju pjesme); – uoči odlike epskoga prostora, vremena i zbivanja; – uoči i istakne etičke i saznanje vrijednosti djela; – razumije esej, memoare, putopis, autobiografiju kao književno-naučne vrste i njihove odlike. 	<p>2. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čitaju književno djelo; – analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi; – saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlože; – saopštavaju svoja zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlože; – formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju; – iznose i ilustruju svojstva pjesničkog jezika. 		<p>1. Sociologija Psihologija Filozofija (metode tih nauka kao modeli pristupa književnom djelu)</p> <p>Muzička umjetnost – sinkopiranje i ritam, džez Sociologija (otuđenje)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>3. Učenik/učenica sluša / čita, doživljava i analizira književnoumjetničke tekstove određene epohe i u odnosu na njih stvara usmene i pisane tekstove.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usmeno i pisano izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – ukaže na etičke i sazajne vrijednosti djela; – izražajno napamet kazuje kraći književni tekst, čime dokazuju sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije; – pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkome tekstu s određenog aspekta; – napiše tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načine osnovnu književnu analizu); – napiše komentar djela zasnovan na samostalnom uočavanju i promišljanju; – napiše prikaz pročitanoj djela. 	<p>3. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i sl.); – saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga; – govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom; – pisano izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom; – izražajno kazuju napamet naučeni tekst; – pripreme i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkome tekstu s određenog aspekta; – pišu tekst o pročitanoj djelu; – pišu dnevnik čitanja, odnosno kraći prikaz pročitanoj djela. 		<p>2. i 3.</p> <p>Filozofija (egzistencijalizam)</p> <p>Gradansko vaspitanje Sociologija Filozofija Gradansko vaspitanje Sociologija kulture</p> <p>Filosofija (religijska etika i egzistencijalizam)</p> <p>Sociologija (manipulacija masom)</p> <p>Istorija (Bosna)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4. Učenik/učenica razumije postupke i načine kojima se ostvaruje proučavanje književnosti (metodologiju proučavanja književnosti).</p> <p>Osposobljava se da razumije:</p> <ul style="list-style-type: none"> – značaj proučavanja književnoga djela; – odlike metodičnosti (sistematičnost, pouzdanost, provjerljivost, svjesnost); – da metodologija obuhvata različite pristupe ili metode u proučavanju književnoga djela i koristi ih. <p>4.1. Razumije da pristup književnome djelu može biti spoljašnji i unutrašnji.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje i koristi metode oba pristupa; – objašnjava prednosti i nedostatke metoda unutrašnjeg i spoljašnjeg pristupa; – ukazuje da unutrašnji pristup djelu počiva na analizi tematike, likova, jezika, vremena, prostora i strukture; – ukazuje da se spoljašnji pristup djelu temelji na proučavanju izvantekstovnih sadržaja. 	<p>4. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tumače književni tekst primjenjujući više metoda. <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – ilustruju metode pristupa na književnome tekstu; – kritički procjenjuju njihove domete; – navode metode spoljašnjega pristupa (pozitivizam, biografizam, sociologizam, psihologizam i istorizam); – unutrašnji pristup povezuje s metodama: nova kritika, ruski formalizam, strukturalizam, fenomenološki pristup, novi istorizam; – ostvaruje različite nivoe pristupa književnome djelu (osvrt, prikaz, interpretacija). 	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Metodologija proučavanja književnosti <p>4.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoljašnji i unutrašnji pristup djelu 	<p>Istorija (NOB u Crnoj Gori)</p> <p>Psihologija (udvajanje ličnosti, alter ego)</p> <p>Sociologija (otudjenje)</p> <p>Filozofija (manihejstvo)</p> <p>Muzička umjetnost (kompozicija i numeričke strukture)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>4.2. Razumije pluralizam metoda kao pristup djelu s više različitih aspekata. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije neophodnost primjene i prednosti više metoda u pristupu djelu; – objasni značenje sintagmema <i>otvoreno djelo</i>; – primjenjuje pluralizam metoda prilikom čitanja i interpretacije djela. <p>4.3. Razumije različite pristupe djelu. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – estetiku recepcije doživljava kao dio nauke o književnosti koji u središte interesovanja stavlja čitaoca; – razumije da nova kritika počiva na okretanju djelu i tumačenju djela iz njega samog; – razumije ruski formalizam kao metod koji se bavio formom književnoga djela; – shvata značaj arhetipske kritike u proučavanju književnoga djela. 	<p>4.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tumače književno djelo koristeći različite metode. <p>4.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Saopštavaju svoj čitalački doživljaj književnoga djela; – pronalaze informacije o prijemu određenoga djela u različitome vremenu od strane čitalaca; – analiziraju unutrašnju strukturu djela; – u književnome tekstu uočavaju događaje i objašnjavaju kako su povezani u cjelinu; – komentarišu formu djela; – objašnjavaju uticaj forme na umjetnički doživljaj; – uspijevaju da nađu i objasne osnovne arhetipove i prisustvo mitološke građe; – traže arhetipske likove. 	<p>4.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pluralizam metoda <p>4.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – estetika recepcije – nova kritika – ruski formalizam – arhetipska kritika 	<p>Istorija (NOB u Crnoj Gori) Istorija civilizacije (seobe naroda)</p> <p>Sociologija (velike religije, susret Istoka i Zapada)</p> <p>Filozofija (ideja o vječnom vraćanju)</p> <p>Istorija (primjeri genocida u istoriji, fašizam, staljinističke čistke, Goli otok)</p> <p>Sociologija (državna represija, diktatura, totalitarizam)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>5. Učenik/učenica razumije da u strukturi djela postoji više slojeva (zvučanje, značenje, ideja, predmetnost, aspekt):</p> <ul style="list-style-type: none"> – slojevitost prevashodno vezuje za poeziju; – razumije denotativno i konotativno značenje jezičkih iskaza; – razumije umjetničku funkciju mjesta neodređenosti. <p>6. Učenik/učenica prepoznaje odlike antidrame i modernoga romana.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni razliku između antidrame i klasične drame; – povezuje antidramu s motivom apsurdna i objašnjava ga; – razumije znakovni sistem moderne drame – antidrame; – uoči i obrazloži postmodernistički postupak na dramskome tekstu; – razumije transformacije romanesknoga žanra: roman-filozofska parabola, roman toka svijeta, filozofsko realistički roman, postmodernistički roman... 	<p>5. Učenici/učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na tekstu uočavaju slojeve značenja; – porede komunikativni i pjesnički tekst i određuju denotativno i konotativno značenje; – u jeziku pjesme pronalaze ekspresivnost, eufoničnost i ritam; – pronalaze i dopunjavaju mjesta neodređenosti u djelu. <p>6. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ukazuju na elemente karakteristične za antidrame u datome tekstu; – gledaju pozorišnu predstavu ili snimak; – gledaju klasičnu crnogorsku antidramu Ž. Nikolić: „Đekna još nije umrla, a ka' će ne znamo“. 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> – slojevita struktura književnoga djela <p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> – antidrama – moderni roman 	<p>Istorija (otomanski sistem uprave)</p> <p>Sociologija (represija, mehanizmi vlasti)</p> <p>Filozofija (cikličnost kao slika istorijskoga kretanja)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>7. Pojam savremena književnost razumije kao literarne karakteristike djela, a ne kao književnu epohu. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shvati potrebu preciznog određenja pojava savremenosti u književnosti i drugim umjetnostima; – pravi razliku između pojmova <i>moderno i savremeno</i>; – pojam <i>savremena književnost</i> povezuje s odrednicama <i>postmoderna i književnost u pokretu</i>; – prepoznaje odlike savremene književnosti. <p>8. Učenik/učenica pozni modernizam povezuje s književnim djelima nastalim neposredno poslije II svjetskog rata. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uoči novine u poetici djela u odnosu na avangardnu književnost; – pozni modernizam shvati kao sintezu tradicionalnog i modernog; – realistički pristup obradi teme razumije kao metod, a ne pravac; – razumije da se težište interesovanja pomjera na unutrašnji svijet junaka. 	<p>7. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na tekstu tumače estetske funkcije karakterističnih izražajnih sredstava. <p>8. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u tekstu odvajaju tradicionalne od modernih elemenata; – u djelu prepoznaju i objašnjavaju realistički metod; – o djelu pišu esej. 	<p>8.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pozni modernizam 	<p>Istorija (revolucije koje <i>jedu svoju decu</i>)</p> <p>Filozofija (mogućnost pojedinca da utiče na istoriju)</p> <p>Psihologija (ličnost, frustracije i konflikti, Edipov kompleks, uloga oca)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>9. Učenik/učenica postmodernizam razumije kao književnost osobene i prepoznatljive poetike. Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije ulogu medija, globalizaciju, informatičku djelatnost, informacione tehnologije, industrijsko potrošačko društvo u kreiranju postmodernističkoga pogleda na svijet; – prepoznaje obilježja postmodernističkoga stila u književnosti. <p>10. Učenik/učenica književnost u pokretu shvata kao književnost koja upravo nastaje i prema kojoj još nije uspostavljen vrijednosni sud.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi pojam <i>književnost u pokretu</i> prema pojmu <i>savremena književnost</i>; – književnost u pokretu vezuje vremenski za posljednju deceniju i za autore koji se tek pojavljuju; – shvata da njena raznovrsnost ne znači i kvalitet; – razumije uticaj medija na književnost u pokretu; – shvata da ta književnost osim putem knjige do čitalaca dolazi putem Interneta, audio-zapisa, video-zapisa; – razumije njen žanrovski pluralizam (hibridni žanrovi i podžanrovi). 	<p>1. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na tekstu uočavaju i objašnjavaju dekonstrukciju, intertekstualnost – transformaciju, transfiguraciju, mapiranje, metatekst, citatnost, hipertekst, fragmentarnost, fakta i fikcija, pastiš, metafikcionalnost, multižanrovske strukture. <p>10. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navode djela i autore književnosti u pokretu; – donose na čas audio- ili video-zapis djela; – pronalaze web-adrese na kojima se nalaze neka djela književnosti u pokretu; – raspravljaju o književnim nagradama i njihovim dobitnicima. 	<p>9.</p> <ul style="list-style-type: none"> – postmodernizam <p>10.</p> <ul style="list-style-type: none"> – književnost u pokretu 	<p>Istorija (Rusija u XIX vijeku) Sociologija (otuđenje) Filozofija (idealizam, religijska etika, materijalizam)</p> <p>Muzička umjetnost (polifonija) Muzika (eufonija, melodija, ritam, ponavljanja, lajtmotivi) Muzička umjetnost (nacionalne škole)</p> <p>Likovne umjetnosti (zavičajna inspiracija, crno gorski slikari)</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>11. Učenik/učenica doživljava film kao rezultat savremenog umjetničkog izraza i kao umjetnost koja u sebi objedinjuje izražajna sredstva više umjetnosti.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije filmska izražajna sredstva (scenario, kadar, montaža, gluma, scenografija, fotografija, kostimografija, muzika) i načine njihova ostvarivanja; – poznaje izradu sinopsisa, dijalog-liste, scenarija, knjigu snimanja; – razumije odnos filma i književnosti; – pravi razliku između originalnoga filmskog scenarija i scenarija koji nastaje povodom književnoga djela; – prepoznaje i objašnjava direktnu ekranizaciju književnoga djela. <p>12. Internet shvata kao savremeni vid komunikacije. Na internetu pronalazi i književne sadržaje.</p> <p>Osposobljava se da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – koristi internetske sadržaje; – shvata Internet kao jednu od mogućnosti čitanja književnoga djela, odnosno drugačiji vid prezentovanja književnog djela. 	<p>11. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na filmu nalaze motive iz književnoga djela; – porede filmski scenario s tekstom djela; – prave razliku između ekranizacije i adaptacije književnoga djela; – pišu knjigu snimanja; – pišu dijalog-listu; – prave scenario; – prave sinopsis; – objašnjavaju transformaciju književnoga djela u filmsko. <p>12. Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pronalaze veb-adrese; – koriste veb-stranice; – koriste internetske pretraživače; – pronalaze književna djela i čitaju; – govore o prednostima i nedostacima čitanja djela iz knjige i s Interneta. 	<p>11.</p> <ul style="list-style-type: none"> – film i književnost <p>12.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Internet i književnost 	<p>Istorija (poslijeratna Jugoslavija, oblici političkih progona)</p> <p>Istorija (fašizam i NOB)</p> <p>Sociologija (društvene uloge)</p> <p>Psihologija Filozofija (dualizam)</p> <p>Gradansko vaspitanje (život s drugima)</p>

PREDLOŽENA DJELA		
POZNI MODERNIZAM/ POSTMODERNIZAM	KNJIŽEVNOST U POKRETU	DJELA KLASIČNE KNJIŽEVNOSTI
Mihailo Lalić: <i>Lelejska gora</i> Ivo Andrić: <i>Prokleta avlija</i> Vladan Desnica: <i>Proljeća Ivana Galeba</i> (odlomak) Dragan Nikolić: <i>Ulište</i> Milovan Đilas: <i>Besudna zemlja</i> Alber Kami: <i>Stranac</i> Meša Selimović: <i>Derviš i smrt</i> Zuvdija Hodžić: <i>Davidova zvijezda</i> Danilo Kiš: <i>Enciklopedija mrtvih</i> (izbor), <i>Esej</i> (izbor) Borislav Pekić: <i>Novi Jerusalim</i> (izbor – <i>Čovek koji je jeo smrt</i>), <i>Esej</i> (izbor) Horhe Luis Borhes: <i>Vavilonska biblioteka, Čekanje</i> Sreten Asanović: <i>Igra</i> Semjel Beket: <i>Čekajući Godoa</i> Ljubomir Đurković: <i>Otpad</i> Vasko Popa: <i>Kora</i> (izbor) Stevan Raičković: <i>Kamena uspavanka</i> Ali Podrimlija: <i>Vrati se stihu Homerovu, Itaka</i> Branko Miljković: <i>Balada</i> Radovan Zogović: <i>Instrukcija maslini</i>	Baša Brković: <i>Jedan dan Antonija Adžića</i> Dragan Radulović: <i>Auschwitz caffe</i> (odlomak) Ognjen Spahić: <i>Hansenova djeca</i> (odlomak) Andrej Nikolaidis: <i>Mimezis</i> (odlomak)	Vilijam Šekspir: <i>Hamlet</i> Njegoš: <i>Luča mikrokozma (posveta), Noć skuplja vijeka</i> F. M. Dostojevski: <i>Braća Karamazovi</i>

KANON

Mihailo Lalić: *Lelejska gora*
 Ivo Andrić: *Prokleta avlija*
 Ljubomir Đurković: *Otpad*
 Alber Kami: *Stranac*
 Meša Selimović: *Derviš i smrt*
 Radovan Zogović: *Instrukcija maslini*
 Zuvdija Hodžić: *Davidova zvijezda*
 Semjuel Beket: *Čekajući Godoa*
 P. P. Njegoš: *Noć skuplja vijeka*
 Vilijam Šekspir: *Hamlet*

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Opšte preporuke

Učenici/učenice rade u školi ukupno **četiri pismena zadatka** u jednome razredu. U prvome razredu zadatke rade jedan čas, a u ostalim razredima po dva školska časa. Ispravka se radi jedan školski čas, a ukoliko nastavnik/nastavnica procijeni da je potrebno, i više.

Učenik/učenica u jednom klasifikacionom periodu radi test iz gradiva toga perioda (jezik i književnost). Na testu nastojati da budu pitanja po uzoru na pitanja s maturalnog ispita.

Učenik/učenica radi jedan **domaći zadatak** vezan za djelo ili autora po svojem izboru. Taj zadatak predstavlja osobenu, razredu prilagođenu formu seminarskoga rada. Djela o kojima će se pisati domaći zadatak (u trećem i četvrtom razredu – esej) na početku godine najavljuje nastavnik/nastavnica i učenik/učenica najkasnije u prvome tromjesečju prijavljuje svoj izbor. O odabranome djelu učenik/učenica je u stanju da pripremi i realizuje **govorni nastup**.

Učenik/učenica u godini odabira i izražajno napamet kazuje najmanje jedan odabrani umjetnički tekst.

Učenici/učenice vode dnevnik čitanja o djelima iz programa i onima koja čitaju van nastavnoga programa. U dnevnik čitanja se unose: anotacija djela, učenikovi/učeničini doživljaji, saznanja i ocjene, kratke bilješke vezane za fabulu, likove, jezik djela, ideje i odabrani kraći odlomci. To bilježenje smatramo veoma važnim, jer ako ono izostane učenik/učenica na djelo reaguje samo emocionalno, što nije dovoljno za uspostavljanje obostranoga djelovanja između djela i čitaoca. Pored emocionalnoga, navikom bilježenja dobijamo i estetski i intelektualni nivo. Cilj je da se zabilježeni sadržaji do IV razreda približe formi svojevrsnih eseja, prateći učenikova/učeničina saznanja i mogućnosti analize i povezivanja gradiva.

Dobro bi bilo i da učenici/učenice za četiri godine prave sopstvenu antologiju pjesama (pjesnici/pjesnikinje od staroga vijeka do najsavremenijih), ili, manje ambiciozno, antologiju jedne epohe. Za nju bi pisali/pisale i predgovor u kojem bi objasnili/objasnile kriterijume kojih su se držali/držale prilikom odabira pjesama.

Budući da postoji determinišući problem nastave ovoga predmeta – ugrožena funkcionalna pismenost naših učenika/učenica, razvoju kulture usmenog i pismenog izražavanja u okviru obje oblasti predmeta, i nastave jezika i nastave književnosti – treba posvetiti više časova.

Nastava jezika

Izučavanje jezika povezano je s učenikovim/učeničnim iskustvom i znanjem iz osnovne škole i ono je više nadogradnja i utemeljivanje znanja i nastavak sticanja funkcionalne pismenosti.

S obzirom na to da se izučavanje jezičkih pojmova i pojava vrši na neumjetničkim tekstovima, učenici/učenice uz pomoć i sugestije nastavnika/nastavnice traže adekvatne tekstove za određene operativne ciljeve i aktivnosti (na Internetu, u medijima: TV, radio, časopisi...). Ti tekstovi trebaju biti aktuelni i pratiti interesovanja učenika/učenica. Iz razreda u razred samostalnost učenika/učenica u odabiranju treba da bude sve veća. Tekstovi trebaju biti različite informacione vrijednosti i stila. Jedan tekst može poslužiti za realizaciju više operativnih ciljeva (govorne vježbe, uočavanje ili vježbanje pravopisnih i gramatičkih pravila itd).

Uzrastu su prilagođene i tehnike pisanja (od naracije, preko deskripcije do složenijih zahtjeva tipa rasprave, polemike, književnih paralela i sl.). Preporučuje se da i teme za pismene zadatke prate uzrast i interesovanja učenika/učenica¹ i omogućavaju im da pokažu svoje jezičko i stilsko umijeće, svoju kreativnost, slobodu iskaza i izraza.

.

Sve četiri aktivnosti sporazumijevanja (pisanje, slušanje, čitanje i govor) zastupljene su ravnopravno i većinom istovremeno. Jedna aktivnost za jedan operativni cilj ne mora biti i jedina, kao što ne mora biti vezana isključivo i samo za jedan operativni cilj.

Jezik se izučava sistematski, a jezička pravilnost u govoru i pisanju kontroliše se u svakome razredu i o njoj se intenzivno vodi računa.

Potrebno je podsticati grupni rad i rad u paru radi uzajamne pomoći i saradnje. Jednom ili dvaput godišnje treba dozvoliti učenicima/učenicama da sami/same kreiraju čas (s određenim operativnim ciljem).

Učenici/učenice trebaju biti svjesni/svjesne da su govor, slušanje, čitanje i pisanje složeni misaoni i radni procesi koji traže stalnu kontrolu i nadgradnju. Preporučuje se češće kontrolisanje putem različitih vrsta pismenih ili kontrolnih vježbi (bez ocjenjivanja) da bi učenici/učenice korigovali/korigovale svoje greške i vrednovali svoje radove.

Radi efikasnosti treba češće primjenjivati različita nastavna sredstva: rad s diktafonom, Power Point prezentacije, filmovi i sl.

¹ Interesantno bi bilo dati iste teme u I i IV razredu i pratiti učenikovo/učeničino sazrijevanje i funkcionalnu pismenost.

Nastava književnosti

U sklopu nastave književnosti uvježbavaju se sve četiri aktivnosti sporazumijevanja: slušanje, govor, čitanje i pisanje. U okviru te nastave poseban naglasak treba biti na kulturi izražavanja □ usmenoj i pisanjoj.

Nastavnik/nastavnica uvijek nastoji da provjeri da li učenik/učenica razumije tekst koji sluša / čita. Takođe, učenici/učenice izrađuju tekstove različitih funkcionalnih stilova i tako stiču funkcionalnu pismenost.

Nastavni program za stručnu školu u izvjesnoj mjeri pomjeren je u pravcu izučavanja žanrova, odnosno on je pokušaj kombinacije žanrovskog i istorijskog pristupa književnosti. Tako je prvo polugodište prvoga razreda predviđeno za izučavanje pristupa književnome djelu. Takva teorijski zasnovana oblast postoji u sklopu naredna dva razreda, dok je četvrti razred u cjelini planiran kao izučavanje i ovladavanje modernim načinima pristupa književnome djelu.

Budući da se u prvome razredu stručne škole izučava teorija književnosti i epohe koje su vremenski udaljene i hermetične za današnjeg/današnju učenika/učenicu, trebalo bi obezbijediti pomoćna sredstva kojima bi se taj problem premostio. Treba birati primamljive oblike predstavljanja grčke mitologije, biblijskih priča, priča iz Kur'ana, Danteova spjeva, Servantesova romana.

Preporučuje se da se svi kratki tekstovi čitaju na času, pod kontrolom i s uputstvima nastavnika/nastavnice, da učenici/učenice rade u manjim grupama na istraživačkim zadacima.

Časovi se više ne dijele na klasične časove analize i ponavljanja. Obično su to kombinovani časovi.

S obzirom na specifičnosti književnoistorijskih epoha i pomak ka „vremenu romana“, broj stranica koje bi učenici/učenice u svakome razredu trebali da savlađuju treba unaprijed rasporediti, zadati dnevnik čitanja, eseje i govorne nastupe, ali broj zadataka ne smije biti suviše veliki. Ostavljena je mogućnost izbora između dva obimna djela, ili su ona preobimna odstranjena iz programa. Inače, u toku nastave lako je uočiti koliko je gomilanje činjenica i zadataka neproduktivno, dok je obimom maleno djelo, na kojem se valjano ilustruje književnoumjetnički postupak, veoma pogodno za oblikovanje sposobnosti koje će učenik/učenica trajno zadržati.

Rad u biblioteci trebao bi da pobuđuje interesovanje za knjigu i svijest o mogućem bogatstvu znanja. Valjalo bi, takođe, da učenici/učenice umiju da prirede tekst na računaru.

Korišćenje različitih izvora znanja: rječnika, leksikona, enciklopedija, Interneta □ imperativ su nastave, budući da suština informatičke civilizacije, kojoj ne možemo da ne pripadamo, počiva na vještini kako pronaći informacije, a ne na njihovu memorisanju.

Opšti cilj nastave književnosti i jezika je razvoj učenikove/učeničine ličnosti, razvoj sposobnosti za društveni život i svrsishodno djelovanje, odnosno za aktivan život u demokratskome društvu koje se neprestano razvija.

Upoznavanje sa savremenim metodama izučavanja jezika i književnosti, teži da se one mogu primjenjivati i u svakodnevnome životu, za sticanje sposobnosti da se razumiju opšta i stručna znanja, da im se priđe kao sistemu, da se o njima može misliti, govoriti i pisati.

Udžbenički kompleti trebalo bi da budu kreirani tako da olakšaju koncept aktivne nastave. Kroz rad treba nastojati na razvijanju saradnje među učenicima/učenicama, planski podsticati timski rad, korišćenje izvora znanja, traženje alternativnih rješenja, inventivnu upotrebu materijala i vrednovanje rezultata.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Korelacije među predmetima date su u tabelama.

7. STANDARDI ZNANJA

NASTAVA JEZIKA²

1. Opšta znanja o jeziku

Učenik/učenica zna:

- što je jezik, njegova svojstva i funkcije;
- da objasni razvoj jezika;
- što je jezička konvencija;
- razvoj i vrste pisma;
- porodicu jezika kojoj pripada crnogorski jezik i njenu slični jezici (srpski, bosanski i hrvatski jezik);
- da odredi mjesto crnogorskoga jezika u porodici jezika;
- kako se normira i standardizuje jezik;
- da upotrebljava rječnike, gramatiku i druge priručnike, tj. da pronađe informaciju;
- vrste raslojavanja jezika i termine vezane za njih.

² Standardi znanja iz jezika nijesu razloženi prema godinama, budući da je jezik svojevrsna cjelina. Ipak, u slučaju da nastavnik/nastavnica, ili služba koja prati nastavu, treba da izvrši provjeru minimalnih standarda znanja, u tekstu je lako naći one segmente koji bi pokazivali postignuće na nivou jednoga razreda.

2. Gramatika

Učenik/učenica zna:

- nauke koje se bave jezikom;
- glasovne promjene i njihovu pravilnu upotrebu u govoru i pisanju;
- da pravilno akcentuje (kvantitet i mjesto akcenta);
- vrste riječi i njihove osobine (gramatičke kategorije i sintaksičke funkcije);
- pravilnu upotrebu različitih oblika riječi u govoru / pisanju;
- kako da riješi jezičku nedoumicu analogijom ili upotrebom rječnika, gramatike, pravopisa;
- kako se tvore riječi;
- da pravilno piše složenice s crticom ili bez nje;
- leksikološke termine (leksikografija, leksem);
- da razlikuje riječi po porijeklu i riječi prema upotrebi;
- što su fraze, termini, kalkovi, klišeji;
- da pravilno i jasno izrazi misao, tj. da sklapa rečenične djelove;
- da preoblikuje (izrazi misao na više načina);
- da uoči informativnu i stilsku vrijednost rečenice;
- padežni sistem i sinonimiju padeža;
- da pravilno upotrijebi padežne oblike u govoru i pisanju;
- da pravilno koristi prijedložko-padežne konstrukcije;
- da pravilno izgovori i napiše negaciju;
- pravila kongruencije;
- glagolska vremena i načine;
- da pravilno izgovori i napiše glagolske oblike;
- da razlikuje indikativnu, modalnu i relativnu upotrebu glagolskih vremena i načina.

3. Poznavanje pravopisa

Učenik/učenica zna da:

- upotrijebi veliko slovo u pisanju;
- piše skraćenice;
- pravilno piše ijekavicu;
- pravilno rastavlja i sastavlja riječi u pisanju;
- rastavlja riječi na kraju reda;
- koristi interpunkciju i pravopisne znake đe je potrebno;
- prilagođava riječi iz stranih jezika crnogorskome jeziku;
- strane riječi pravilno mijenja i piše (transkripcija).

4. Kultura čitanja, pisanja, slušanja i govora

4.1 Slušanje i govor

Učenik/učenica:

- zna da sluša i razumije slušani tekst;
- razumije odslušano, odgledano;
- umije da ponovi, prepriča sadržinu;
- može da odgovori na pitanja vezana za sadržinu (zapaža detalje);
- umije da komentariše (kritički procijeni) tekstove;
- može da prepozna namjenu, stil, razumljivost, jezičku pravilnost, stav autora teksta;
- može da ispravi nepravilnost i nerazumljivost;
- umije da ispriča događaj;
- umije da ga obogati deskripcijom i emocijama;
- može da prepozna funkcionalne stilove, njihove vrste;
- umije samostalno da pripremi govorni nastup i da govorno nastupa;
- umije da koristi podšetnik i da improvizuje;
- umije izražajno da govori;
- sposoban/sposobna je da razgovara, polemiše;
- umije da argumentuje stavove;
- sposoban/sposobna je da racionalno upotrijebi vrijeme;
- uvažava sagovornika/sagovornicu;
- zna da na osnovu slušanja prepozna biografiju, putopis, reportažu, esej.

Čitanje

Učenik/učenica:

- umije da čita pravilno, tečno i izražajno;
- umije pravilno da akcentuje, intonira, pravi pauze;
- razumije pročitano;
- umije da čita vodeći računa o stilu i o namjeni pročitano.

4.3. Pisanje

Učenik/učenica:

- zna samostalno da napiše sastav;
- zna da napiše esej;

- zna da piše bilješke, podsetnik, zapisnik;
- zna da koristi naraciju, deskripciju, refleksiju;
- prepoznaje i piše različitim funkcionalnim stilovima i koristi njihove oblike:
 - a) kraći tekst naučnog stila (stručni),
 - b) publicističke vrste: vijest, intervju, reportažu i izvještaj,
 - c) administrativne: molbu, žalbu, čestitku, konkurs, oglas, zahvalnicu,
 - d) biografiju/CV kao neumjetnički tekst;
- zna da primijeni gramatička i pravopisna pravila;
- zna da normira određeni tekst;
- zna da jasno, razumljivo i pravilno govori i piše.

NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Opšti standardi:

Učenik/učenica:

- u stanju je da odsluša, pročita i interpretira književne tekstove od antike do kraja XX vijeka;
- nakon čitanja teksta u stanju je da izrazi svoj doživljaj: oštećanja, predstave, mišljenja i saznanja;
- u stanju je da raščlani književni tekst koristeći osnovne književnoteorijske pojmove;
- sposoban/sposobna je da vrednuje estetske, etičke i sazajne domete pročitano djela;
- nastavu književnosti u stanju su da dovedu u vezu sa sopstvenim iskustvima i znanjima iz drugih oblasti;
- sposoban/sposobna je da pripremi i kazuje ono što je pripremio/pripremila (o svom doživljaju, o pročitano djelu, da komentariše djelo, da načini književnu paralelu, da vrednuje djela prema kvalitetima);
- sposobnost doživljavanja lijepe književnosti dokazuje i izražajnim kazivanjem i kazivanjem napamet kraćih literarnih oblika;
- u stanju je da napiše pismeni sastav o pročitano djelu, da tekst parafrazira, prepriča, prikaže, analizira i vrednuje;
- u stanju je da napiše tekst u kojem prikazuje junaka, određeni problem, izvještaj o domaćem čitanju, dnevnik čitanja, interpretaciju, esej i, izuzetno, da sam/sama stvaralački piše;
- poznaje književne epohe i pravce, može da ih poredi i vrednuje njihove domete;
- povezuje teoriju i istoriju književnosti u koherentan sistem znanja;
- smisljeno i samostalno upotrebljava teorijska znanja o književnosti.

Standardi prema godinama učenja:

I razred

Učenik/učenica zna da:

- s razumijevanjem čita književnoumjetnički tekst (odnosno odlomak teksta) iz savremene književnosti i tekstove od antike zaključno s renesansom;
- izrazi svoj doživljaj, oštećanja, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom;
- na primjeru određenoga teksta odredi književni rod (lirika, epika, drama) i književnu vrstu, te da svoje određenje obrazloži;
- jasno formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- uoči i objasni svojstva pjesničkoga jezika: slikovitost, emocionalnost, ritmičnost, preobražaj i punoću značenja;
- u lirskome tekstu uoči i izdvoji stilske figure u skladu s programom;
- određuje versifikaciju pjesme (cezuru, strofu, rimu, stih);
- kompozicionu organizaciju pjesme dovede u vezu s njenim smislom (efekti ponavljanja, raspored pjesničkih slika), glavni i sporedni motiv;
- prepozna i odredi lirske vrste, stalne lirske oblike (sonet);
- prepozna i odredi baladu i njene odlike;
- napravi razliku između epike u stihu i epike u prozi; epske pjesme i epa; pripovijetke, novele i romana;
- uoči odlike strukturnih elemenata epskog: prostora, vremena i zbivanja;
- razlikuje termine: *sadržaj*, *fabula* i *siže*;
- sažeto izloži fabulu djela i ukaže na epizode i digresije, retardaciju i retrospekciju;
- razumije i razlikuje motiv i motivaciju;
- odlike epskoga stila na primjeru epske pjesme i epa;
- uoči poziciju pripovjedača: *er-* i *ich-*forma, pouzdani i nepouzdana pripovjedač;
- razlikuje dramski tekst i didaskalije i u stanju je da kompoziciono razloži dramu prema trodjelnoj / petodjelnoj shemi; uoči etape u razvoju dramske radnje;
- objasni pojam katarze;
- ukaže na etičke i saznavne vrijednosti djela;
- pripremi i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu;
- izražajno napamet kazuje kraći književni tekst, čime dokazuje sposobnost estetskoga doživljaja i interpretacije;
- napiše tekst o pročitanome djelu: da opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu;
- napiše literarni tekst o svom doživljaju književnoga djela, dnevnik čitanja.

II razred**Učenik/učenica zna da:**

- u tekstu koji pripada lirici razumije i može da objasni promjenu senzibiliteta koji donosi romantizam (weltschmerz, spleen) i na primjerima obrazlaže odlike romantičarskog stila;
- načini stilsku i versifikacijsku analizu pjesama romantizma, obrazloži njihove estetske domete i idejne vrijednosti;
- analizira pjesmu kao dinamičku strukturu slojeva zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i ideja;
- objasni formu i odlike poeme kao žanrovske transformacije romantičarskoga spjeva;
- odlike univerzalnih likova epohe romantizma (Harold, Aleko);
- govori o Njegoševu djelu: žanrovskim odlikama, odnosu fikcije i istorije, kolektivnom i pojedinačnome junaku, univerzalnom humanističkom karakteru, multikulturalnom i kulturalnom konceptu; svijetu ideja; jeziku i stilu;
- izvještava o romanu kao cjelini i analizira ga prema slojevima;
- navede vrste romana, društveni roman, paralelni roman i dr.;
- izražajno kazuje napamet jedan književni tekst;
- pripremi i realizuje govorni nastup o odabranome književnom djelu;
- napiše prikaz djela, komentar djela zasnovan na samostalnom uočavanju i promišljanju.

III razred**Učenik/učenica zna da:**

- s razumijevanjem čita književne tekstove epohe moderne, avangardne književnosti i književnosti poznoga modernizma; razlikuje ih međusobno;
- kad je u pitanju djelo koje pripada lirici, objasni izmjenu pjesničkoga senzibiliteta i tradicionalnoga pjesničkoga jezika u modernoj književnosti;
- objasni simbol, univerzalnu analogiju;
- načini stilsku i versifikacijsku analizu pjesme moderne, da rezultate poveže sa smislom pjesme, pri čemu koristi znanja stečena u prethodnim razredima;
- uoči avangradna svojstva lirike, novu leksiku i njene estetske domete;
- razriješi hermetičnost moderne lirike kroz binarne opozicije, razvoj asocijacija, oslušivanje „margina tišine“...;
- primijeni načela semiotskoga pristupa;
- obrazloži smjenjivanje tačaka gledišta i obrazloži estetske i sazajne domete toga postupka;
- izloži razvoj romana, posebno psihološki roman, lirski roman, roman-parabolu, roman-hroniku i u stanju je da na primjerima obrazloži transformacije strukturnih elemenata epskoga;
- uoči moderni dramski postupak: psihoanalitički i socijalno motivisani dramski sukob; objasni odlike moderne drame i njenu posebnost u odnosu na klasičnu dramu;
- izražajno kazuje napamet jedan književni tekst;
- napiše esej o pročitane djelu.

IV razred**Učenik/učenica zna:**

- da s razumijevanjem čita književne tekstove iz savremene književnosti;
- da razrješava hermetičnost lirike XX vijeka (posebno poetski intelektualizam) koristeći stečena znanja;
- da uoči i izloži složene odnose tradicionalnoga i modernoga senzibiliteta;
- da prepozna intertekstualne veze pjesama s drugim književnim djelima, mitologijom, historijom, filozofijom;
- transformacije romanesknoga žanra: roman-filozofska parabola, roman toka svijesti, filozofsko-realistički roman, postmodernistički roman...;
- da razumije antidramu i poznaje njen scenski jezik;
- da obrazloži postmodernistički postupak: pastiš, palimpsest, montažu, citatnost, intertekstualnost;
- razliku između spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa književnom djelu; u pristupu djelu primjenjuje različite metode i ukazuje na njene prednosti i nedostatke;
- osnovne principe savremenih književnih teorija: formalizam, semiotiku, strukturalizam, fenomenološki pristup, arhetipski pristup;
- da pokaže da ima opšti uvid u književnu istoriju;
- da kazuje izražajno tekst po izboru;
- da napiše duži esej o djelu.

8. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera znanja i ocjenjivanje omogućavaju praćenje individualnoga razvoja učenika/učenice i pospješuju njegovu/njenu motivaciju za dalji rad i usavršavanje.

Provjeravanje znanja može biti dijagnostičko, formativno (u procesu) i sumativno (na kraju klasifikacionih perioda).

Dijagnostičko provjeravanje koristi se na početku školske godine kako bi se provjerio nivo stečenih znanja i usmjerio nastavni proces ka njihovom što boljem iskorišćavanju i nadgradnji. Ono se može koristiti i u toku školske godine kao provjera uspješnosti nastavnikovih/nastavičinih metoda i oblika rada. Na taj način dijagnostičko provjeravanje omogućava korekciju metoda rada i usmjerava planiranje oblika rada. Zahvaljujući njemu i učenici/učenice i nastavnik/nastavnica stižu uvid u svoj dotadašnji rad.

Rezultate dijagnostičkoga rada treba analizirati u odjeljenju i sa svakim/svakom učenikom/učenicom posebno, ukoliko je to neophodno. Rezultate dijagnostičke provjere ne treba brojčano ocjenjivati, već trebaju biti korektivna smjernica za dalji rad.

Redovna provjera znanja prati uspješnost i napredovanje u cijeloj godini. Učenik/učenica treba da bude upoznat/upoznata s kriterijumima na osnovu kojih se vrednuje znanje, mora imati potrebna uputstva, a vrednovanje treba da ima prevashodno stimulativni karakter ocjenjujući učenikovo/učeničino znanje, a ne njegovu/njeno neznanje.

Redovno provjeravanje može biti pismeno i usmeno. Pitanja mogu biti otvorenoga (produktivne vještine), poluotvorenog i zatvorenog tipa (receptivne vještine).

Za praćenje napredovanja i provjeru znanja mogu se koristiti neformalni testovi poslije svake obrađene oblasti. Oni moraju biti jasni, usko povezani s postavljenim ciljevima i zasnovani na tipovima zadataka i metodama koje su praktikovane na času.

Svaki/svaka učenik/učenica bi, dakle, trebalo da ima svoj „karton“ u koji bi se unosili rezultati svih provjera – numerički i opisni. Na taj način bi se omogućilo svestranije i svrsishodnije praćenje znanja i stečenih vještina učenika/učenica i planirali posebni oblici rada i pomoći ukoliko je potrebno.

Konačno provjeravanje koristi se da bi se utvrdilo konačno znanje i sposobnost učenika/učenica na kraju školske godine ili na kraju višegodišnjega perioda. Ukoliko su sva četiri pismena zadatka u školskoj godini ocijenjena nedovoljnom ocjenom, učeniku/učenici se na kraju ne može zaključiti prelazna ocjena. Isto tako, ukoliko su sva četiri usmena odgovora ocijenjena negativnom ocjenom, učeniku/učenici se ne može zaključiti prelazna ocjena na kraju školske godine.

Provjerava se razumijevanje slušanog i čitanog teksta i produktivnih vještina: govor i pisanje.

Ocjenjuju se:

- pismeni i domaći zadaci (četiri školska zadatka i jedan domaći);
- dnevnicu čitanja (prema nastavnikovu/nastavničinu planu);
- govorni nastupi (jedan govorni nastup je obavezan);
- recitovanje (jedno djelo po izboru se kazuje napamet);
- znanja i vještine u okviru grupnoga rada.

Ocjenjivanje učenika/učenica slijedilo bi taksonomske stepene na osnovu Blumove klasifikacije (prepoznavanje, razumijevanje, upotreba, analiza, sinteza, vrednovanje), s tim što bi u okviru nastave u srednjoj stručnoj školi početni stepen bio podrazumijevajući. Suština je u upotrebljivosti znanja i njegovu kreativnome korišćenju.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU

Materijalni uslovi podrazumijevaju kvalitetne učionice, kabinet, medijateke, biblioteku, sredstva za obuku nastavnika/nastavnica. Valjalo bi da postoje i saradnici/saradnice, medijatori/medijatorke, u toku sprovođenja reforme.

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi za nastavu Crnogorskoga jezika i književnosti u srednjim stručnim školama

Obavezna oprema i učila su: TV, muzička linija, grafoskop, umreženi računar i softverska podrška. Organizacioni zahtjevi tiču se izvođenja izleta, ekskurzija, gledanja pozorišnih predstava. Program nije izvodljiv bez adekvatnog udžbeničkog kompleta (po mogućnosti i priručnika za nastavnike/nastavnice).

9.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

Prijedlog programa rađen je na osnovu svih dokumenata koji su u vidu smjernica, analiza i zaključaka publikovani u procesu reforme. Podrazumijeva se sva tradicionalna pedagoško-metodička literatura.

Ostala literatura:

Teorijsko-metodološka i ostala literatura koja je poslužila u okviru modernih pristupa nastavi jezika i književnosti:

(U pitanju je mogući izbor koji svaki/svaka nastavnik/nastavnica nadograđuje ili mijenja shodno sopstvenom izboru i opredjeljenju za način na koji će ostvariti postavljene operativne ciljeve.)

- 1) Bahtin, Mihail: „Napomene uz metodologiju nauke o književnosti“, *Treći program*, br. 39, Beograd, 1978.
- 2) Bahtin, Mihail: *O romanu*, Nolit, Beograd, 1989.
- 3) Bandić, Dušan: *Narodna religija Srba u 100 pojmova*, Nolit, Beograd, 1991.
- 4) Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Znika, M.: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
- 5) Bart, Rolan: *Književnost, mitologija, semiologija*, Nolit, Beograd, 1971.
- 6) Bašlar, Gaston: *Poetika prostora*, Kultura, Beograd, 1969.
- 7) Curtijus, E.R.: *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.
- 8) Čirgić, A., Silić, J., Pranjaković, I.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.

- 9) Čirgić, A.: *O klasifikaciji crnogorskih govora*, Lingua Montenegrina, br. 2, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje, 2008.
- 10) Čomski, Noam: *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972.
- 11) Danojlić, Milovan, *Muka s rečima*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1990. (IV izdanje)
- 12) Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika I – Osnove nastave književnosti i maternjeg jezika (sadržaji i metode)*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
- 13) Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika II*, Izdavački centar studenata, Beograd, 1977.
- 14) Dubrovski, Serž: *Zašto nova kritika*, SKZ, Beograd, 1971.
- 15) Ejhenbaum, Boris: *Književnost*, Nolit, Beograd, 1972.
- 16) Epštejn, Mihail: *Postmodernizam*, Zepter Book World, Beograd, 1998.
- 17) Gadamer, Hans Georg: *Istina i metoda*, Logos, Veselin Masleša, Sarajevo, 1978.
- 18) Jaus, Hans Robert: *Estetika recepcije*, Nolit, Beograd, 1978.
- 19) Jung, K.G.: *Čovek i njegovi simboli*, Narodna knjiga – Alfa, Beograd, 1996.
- 20) Kajzer, Wolfgang: *Jezičko književno djelo*, Književna misao, Beograd, 1973.
- 21) Kaler, Džonatan: *Strukturalistička poetika*, SKZ, Beograd, 1990.
- 22) Kalezić, S.: *Crnogorska književnost u književnoj kritici I–VII*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 1990–2006.
- 23) Kasirer, Ernst: *Filozofija simboličkih oblika*, Dnevnik, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1985.
- 24) „Književno delo i njegova građa“, „Tekst, kontekst, intertekstualnost“, „Citati, montaža, kolaž“, *Treći program*, br. 39. Beograd, 1978.
- 25) *Kreativno vaspitanje*, časopis, 10 brojeva, Kreativni centar, Beograd
- 26) Kristal, D.: *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1988.
- 27) Kristal, Dejvid: *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd, 1996.
- 28) Lešić, Z.: *Jezik i književno djelo*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971.
- 29) Lešić, Zdenko: *Klasici avangarde*, Svjetlost, Sarajevo, 1986.
- 30) Lotman, Jurij: „Zapažanja o umetničkom prostoru“, *Književna kritika*, Beograd, jul-avgust, 1989.
- 31) Mamuzić, I., Stefanović, D.: *Književna lektira u osnovnoj školi*, Mlado pokolenje, Beograd, s.a.
- 32) Marinković, S.: *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*, Kreativni centar, Beograd, 1995.
- 33) Meletinski, E.M.: *Poetika mita*, Nolit, Beograd, s.a.
- 34) Nikčević, V.: *Crnogorski jezik I i II*, Matica crnogorska, Cetinje, 1993. i 1997.
- 35) Nikčević, Vojislav P.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Podgorica, 2001.
- 36) Nikčević, Vojislav P.: *Istorija crnogorske književnosti od početaka pismenosti do XIII vijeka*, Cetinje, 2009.
- 37) Nikolić, Ljiljana, Stanojčić, Živojin, Klikovac, Duška: *Jezik i jezička kultura 1*, Stručna knjiga, Beograd, 1998. (IV izdanje)
- 38) Nikolić, Ljiljana, Stanojčić, Živojin, Klikovac, Duška: *Jezik i jezička kultura 2*, Stručna knjiga, Beograd, 1997. (II izdanje)
- 39) Nikolić, M.: *Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti*, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd, 1988.
- 40) Paprenica M.: *Problemi jedinstva nastave maternjeg jezika i književnosti*, Jugoslovenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, Beograd, s.a.
- 41) Petković, Novica: *Od formalizma ka semiotici*, BIGZ, Beograd 1984.
- 42) *Pravopis crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
- 43) Radojević, R.: *Tokovima crnogorske književnosti*, NIO „Pobjeda“, Titograd, 1978.
- 44) Rečnik književnih termina, Nolit, Beograd, 1985.
- 45) Rosandić, D.: *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

- 46) Rosandić, D.: *Nastava hrvatskosrpskog jezika i književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1968.
- 47) Rotković, Radoslav: *Crnogorsko književno nasljeđe*, Titograd 1976.
- 48) Rotković, Radoslav: *Jezikoslovne studije*, Cetinje 2009.
- 49) Selimović, Meša: *Za i protiv Vuka*, Matica srpska, Novi Sad, 1967.
- 50) Silić, J.: *Crnogorski jezik, naučno-metodološke osnove standardizacije crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
- 51) Sosir, Ferdinand: *Opšta lingvistika*, Nolit, Beograd, 1977.
- 52) Stanojčić, Ž., Popović, Lj.: *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2008. (jedanaesto, prerađeno izdanje)
- 53) Stevanović, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Naučna knjiga, Beograd, 1969.
- 54) Šipka, Milan: *Priče o riječima*, Svjetlost, Sarajevo, 1984. (VIII izdanje)
- 55) Šklovski, Viktor: *Energija zablude*, Prosveta, Beograd, 1981.
- 56) Šklovski, Viktor: *Građa i stil u Tolstojevom romanu „Rat i mir“*, Nolit, Beograd, 1984.
- 57) *Teorija filma*, priredio Dušan Stojanović, Nolit, Beograd, 1978.
- 58) Turković, Hrvoje, *Razumijevanje filma*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.
- 59) Uspenski, Boris: *Poetika kompozicije Semiotika ikone*, Nolit, Beograd, 1979.
- 60) Velek, Rene, Voren, Ostin: *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1974.
- 61) Vuković, N.: *Uvod u književnost za djecu i omladinu*, Unireks, Podgorica, 1996.
- 62) Vuković, Novo: *Putevi stilističke ideje*, Jasen, Podgorica – Nikšić, 2000.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA

Nastavu Crnogorskoga jezika i književnosti mogu izvoditi nastavnici/nastavnice koji/koje su završili/završile studije književnosti i jezika, jezika i književnosti, uporedne (komparativne) književnosti i opšte književnosti i teorije književnosti na filološkim ili filozofskim fakultetima u zemlji ili ukoliko posjeduju komplementarne diplome s drugih univerziteta iz okruženja, uz prethodno nostrifikovanje od strane nadležnih službi.

Predmetni program **MATERNJI JEZIK I KNJIŽEVNOST** za srednje stručne škole izradila je Komisija u sljedećem sastavu (2008):

mr Božena Jelušić, predsjednica

Dajana Ševaljević, članica

mr Blaga Žurić, članica

Zoja Bojanić, članica

Rok Đoljaj, član

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-24-022-6

COBISS.CG-ID 18216464